

*MANIFESTĂRI ALE AUTISMULUI NAȚIONALOFOB
ÎN PRESA POSTDECEMBRISTĂ: DE LA „IDENTITĂȚILE
INTERȘANJABILE” LA „NEGUSTORII DE ILUZII”¹*

Nicoleta Ifrim*

Miza construirii unui profil identitar omogen al „românității culturale” care să dea glas impulsului de *reprezentare a diferenței*, ancorat într-o paradigmă iconică esențializând factorii de specific ai unei culturi ieșite de sub opresiunea totalitarismelor, altfel spus imperativul „re-construirii” interioare a unei oferte identitar-culturale de impact în dinamica reprezentărilor național-colective din spațiul european generează, în peisajul critic postdecembrist, o plajă largă de atitudini și polemici contradictorii, polarizând dual selecția și impunerea modelelor pivotale în „negocierea” imaginii identitare a „marginalității creatoare” românești. Melanțul criteriilor de identificare a itemilor reprezentativi, oscilarea între asumarea moral-eticistă a unei literaturi „non-pactizante” și impunerea unui necesar primat estetic al „revizuirilor”, între demolarea „mitologiilor întemeietoare” girând aderența colectivă a ficțiunilor la mistificările politic-ideologizante (est-etice) și recuperarea unei scări de valori conservând *funcția de reprezentare, de raportare la Lume* a miturilor naționale – toate acestea traduc fenomene și raportări ideo-grafice care au marcat vârsta postdecembristă a vieții culturale românești. Pentru Eugen Simion, este o exprimare simptomatică a unei anxietăți sociale aflate într-o nesfârșită căutare de identitate, captivă în „faza acestei interminabile, zgomotoase și, în fapt, deprimante tranziții” (Simion, 2010: 2), care înlocuiește criteriul estetic printr-o agresivă, „inchizitorială” revizuire a moralității cuplului autor–operă, un sindrom post-traumatic al criticii postdecembriste căutând cu fervoare „inculpați” și „trădători” într-un obsesiv „ne revizuim, ne revizuim, până la apusul istoriei...” (Simion, 2010: 2).

În altă ordine de idei, dezbaterile în jurul rolului criticii legitimează fireasca disociere între căutarea insistentă a gradului de „compromitere ideologică” a operei, un recurent și obsesiv reflex al „criticii proletcultiste fundamentaliste” (Dimisianu, 2011) care, postdecembrist, performează, în oglindă, partitura conformării *ficțiunii literare la ficțiunea doctrinară* supra-ordonatoare, și adevărata căutare a esteticității

¹ Fragmente din prezentul studiu au fost publicate în revistele „Transilvania” și „Europa”. Demersul este realizat în cadrul proiectului „Valorificarea identităților culturale în procesele globale”, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial: Dezvoltarea Resurselor Umane 2007–2013, contractul de finanțare nr. POSDRU/89/1.5/S/59758 și coordonat de Academia Română.

* Universitatea „Dunărea de Jos”, Galați.

operei prin forjarea unor strategii, neangajate politic, ale criticii estetice. Cu toate acestea, manifestările „deviaționiste” ale criticii supralicitând, postdecembrist, purgatoriul demascărilor „pactizanților” sunt încă vizibile, legitimând „autoritatea” unor modele de incontestabilă „pervertire” a mesajului ficțional. Este cazul amplului interviu luat lui Gh. Grigurcu de către Iulian Boldea în „Vatra”, nr. 3–4/2011, în care criticul polemist redefinește „destinul revizionist” al criticii contemporane, stigmatizând definitiv profilul „oportunistului”. Panoramarea „trădătorilor” acutizează aceeași paradigmă a „criticului căutător de pete”, inventariind repetitiv-programatic colaboraționistii și demistificând „falsele valori” ale operei acestora. „Angajarea” procomunistă a lui G. Călinescu, Marin Preda, „scriitorul urcat conjunctural pe un platou de mare altitudine” prin „producția sa pe teme urbane, indenegabil mediocră, umflată cu pompa de o critică jenant magnanimă” (Grigurcu, 2011: 22), „o conștiință comunistă, promotor și beneficiar al vasalității sale de partid, încredințat până la finele vieții că *spiritului agresiv* ar trebui să i se opună *spiritul revoluționar*” (Grigurcu, 2011: 23) sunt argumentele-pivot ale ofensivei est-etice. În același registru sunt portretizați Nichita Stănescu, lansat „de timpuriu pe o pantă descendentă a creației, capotând în inflație, făcătura abstractizantă, indigestă. Șansa sa de moment a reprezentat-o susținerea ce i s-a acordat din două direcții divergente, din cea a criticii tinere, dornice de schimbare la ieșirea din tunelul dogmatismului celui mai tenebros și din cea a unei oficialități perfide ce dorea să-și adjudece un blazon al înnoirii ca un merit propriu”, dar și Petru Dumitriu care, alături de Marin Preda și Eugen Barbu, formează un „trio de prozatori înzestrați, dar corupți pe măsură, slujitori plini de râvnă ai propagandei, ahtiați de funcții, arghirofili” (Grigurcu, 2011: 23). Autorului *Cronicii de familie* și a *Drumului fără pulbere*, „compoziții pline de cinism”, îi sunt amendate „neconținutul sa șerpuit pe terenul opțiunilor politice (vezi laudele aduse lui Ion Iliescu)”, fixând „cazuistica exemplară” a unui „scriitor cu activitatea devastată de oportunism” (Grigurcu, 2011: 23). Aceste demistificări vitriolante reprezintă, după Gh. Grigurcu, efectele „normalizării” într-o literatură care își recuperează, „estetic”, adevăratele valori, căci „țelul revizuirilor, să precizăm iarăși și iarăși, nu e demolarea, *desfîntarea* valorii, act imposibil, ci degajarea ei de sub stratul de balast care s-a întâmplat s-o desfigureze ori s-o întrerupă atunci când conștiința auctorială, în calitatea sa de demnitate, s-a sinucis” (Grigurcu, 2011: 22)². Cu toate

² În viziunea criticului, „termenul est-etică are meritul de-a înfățișa în alcătuirea sa consubstanțierea dintre etic și estetic, factori ce n-ar putea fi disociați în reconstituirea, analiza și sancționarea epocii comuniste străbătute de țările captive din Estul continentului nostru. Răuvoitorii, cei ce vor să disimuleze ceva din trecutul lor, îl persiflează. Încearcă a-l reduce abuziv la prima sa componentă spre a-l amalgama cu moralizarea, firește exterioară, firește inadecvată interpretării intrinseci a creației artistice. Dar nu de moralizare e vorba, ci de recunoașterea valorii estetice, de atâtea ori nesocotite, sfidate, târâte în imundul tendenționism ideologic. Nu ne referim la conduita extra estetic-existențială a scriitorilor, nu avem în vedere bunăoară adeziunea la o formațiune politică, participarea la o ședință, relațiile personale cu nomenclaturii etc., ci la text. La păcatul prin text. Punctul de vedere est-etice e un soi de curățire chimică. Într-înșă intră o sumedenie de veșminte murdare,

acestea, paradoxal, miza revoltei criticului se îndreaptă acid asupra unei părți a criticii postdecembriste căreia îi este imputată „conservarea unei stranii inhibiții. Nici azi nu e de bonton să scrii neconvențional despre unele nume în vogă, ce în ochii unora constituie o rezervație hărăzită exclusiv aprobării totale, encomiului. Înainte de 1989 (lăsăm la o parte perioada cea mai rebarbativă, proletcultistă), existau câțiva autori cu o situație analogă. Statutul lor ambiguu, de staruri ale *realismului socialist* celui mai vânos și de *opozanți de cafea*, ce nu puneau niciun moment în chestiune legitimitatea comunismului și în ruptul capului nu riscau a-și pierde privilegiile deținute fără întrerupere, nu era pus în discuție. E cazul unor Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Marin Preda. Li se cuvenea doar o prosternare, un buchet de elogii cu un odorat amețitor. Acum, locul le-a fost luat de așa-ziii *elitiști*, intelectuali distinși, cu aplombul unor *directori de conștiință*” (Grigurcu, 2011: 22). Ofensiva împotriva adepților autonomiei estetice este evidentă, critica de tip *adoratio et imprecatio* fiind ireversibil asociată culpei instituirii unui canon, care, surprinzător sau nu, rezistă încă examenului analitic. Formula „rezistenței prin cultură” este demontată fără drept de apel printr-o logică exclusivistă a recunoașterii „demoniei ideologice” care reprimă combativitatea *afișată*, cât și pe cea *ficționalizată*, de nișă. Unui „teoretician al iluziilor literaturii”, „rezistența prin estetic” i se pare „o formulă flatantă, care rezultă dintr-o comprimare a etapelor și dintr-o imagine ofensivă, nu prea onestă, a raporturilor cu Puterea” (Negrici, 2011); în contra-replică, un contemporan ideolog al „mistificiunilor” propune analiza celor două coordonate din perspectiva credibilizării unei autenticități bipolare a existenței, manifeste prin diferite grade de co-implicare reciprocă – „Literatura și politica sunt până la urmă cele două fețe ale participării noastre la viața comună, una orientată spre realitate, spre prezent, cealaltă spre idealitate, spre virtual, spre viitor; dar ele ne implică nu numai alternativ, ci și simultan, cel puțin în anumite perioade, și între ele există o relație, obscură, greu de definit, dar evidentă” (Anghelescu *apud* Neagoe, 2011).

Identitățile interșanjabile, răsturnarea relațiilor individului cu Istoria și re-conversia ipostazelor călău–victimă devin puncte de atracție ale unei polemici critice în care „amestecul” politicului de-formează miza estetică a interpretării, preocupate acum mai mult să găsească vinovați decât să pună în evidență structuri și strategii ale imaginarului ficțional, minimalizate de „excursul asupra moralei”. De-legitimarea grilei estetice generează implicit și răsturnarea raportului de rezonanță text–context social, asociindu-i primului o facticitate încărcată de traume totalitariste care îi restricționează intrinsec sensurile în vederea denudării unei subversivități ideologice semnificante. În permanență suspectat de încheierea unui „pact rușinos” cu ideologia vremii, scriitorului i se refuză definitiv opțiunea

câteodată de lux, din care unele se destramă și se aruncă în pubele, altele rămân în starea în care-și pot găsi locul în garderoba care este partea vie a istoriei literare”. Un deziderat de la care criticul abdică în chiar „sentințele” propuse. Unui Petru Dumitriu, ca să ne referim doar la o „inadecvare”, i se impută vehement opțiunea sa pro-iliesciană. Și atunci, întrebăm retoric, unde e referința la text?!

„salvării prin estetic”, pusă în criză de forjarea est-etică a instrumentelor lecturii, acum pledând pentru inautenticitatea formulei non-militante, evazioniste a „recluziunii” într-un univers, care odată amprentat de „culpa colaboraționistă” a autorului, nu se mai poate salva de la deriziune, indiferent de *codul de reprezentare*, parabolic, simbolic, aluziv-combatant, la care apelează.

În acest context, constatăm că, în peisajul cultural postdecembrist marcat de virulente și impetuoase „despărțiri” de modelele reprezentative ale literaturii (în special cele șaizeciste, care, se pare, încă deranjează „elita est-etică” a contemporaneității noastre critice prin legitimitatea estetică a *discursului literar rezistent politic*), își face simțită prezența o nouă tipologie a criticului literar, înverșunat contestatar al „scriiturii maculate politic”, al iconului național care girează reprezentativitatea culturii române în spațiul multicultural european sau, prin ricoșeu, al oricărei forme de *exemplaritate* cultural-literară românească: autistul naționalofob. „Trăitor în lumea lui”, de la nivelul căreia lansează însă violente „demistificări”, proiecte demitizante vizând deconstrucția eticistă a valorilor naționale în virtutea existenței unui pact revizionist furibund, compensând, în realitate, nevoia patologică de auto-construcție și auto-reprezentare, autistul naționalofob prezintă o simptomatologie a „retardului” psiho-cultural, repoziționând intenționat opera „din clasa textului în cea a pretextului”, așa cum observa Al. Cistelean într-un articol din „Vatra”, publicat în 2005³. Vocația adamică a criticului, reiterând adamismul intelectual postdecembrist, despre care glosau nuanțat Eugen Simion și Andrei Grigor în cartea de interviuri din 2012⁴, convertește „critica literară într-o disciplină sistematic autistă, în care fiecare brav scriitor de critică se simte dator să monologheze ca și cum, bietul de el, ar fi singur pe lume. Singur pe lume, însă, nu în situația nefericită de a fi ultimul, ci, din contră, în aceea suprem și eminent fericită de a fi primul. Fiecare critic român de azi e întâiul cu desăvârșire. Și se plimbă, curajos și mândru, printr-un neant” (Cistelean, 2005: 5). Un asemenea profil patologic al criticului

³ „Problema închisului în sine nu s-a pus până acum pentru critica literară. Nu în termeni favorabili, vreau să zic. Probabil din considerentul că aceasta – critica literară adică - e, prin sine, o stare de dialog; o disciplină oarecum relațională. Devenea că e obligatoriu, prin statut, dialogul cu opera; asta până când opera a fost promovată din clasa textului în cea a pretextului; a o ține la nesfârșit în prima clasă rezulta tot mai neplăcut, căci impunea un fel de supărătoare adecvare; opera era la comandă, iar critica doar la execuție; așa ceva nu era de tolerat la infinit; adecvarea nu lasă critica să zburde; decât cu măsură, firește; dar când elanul de a zburda ajunge insuportabil, opera trebuie trecută la pretexte; avantajul vine numaidecât, căci opera nici nu mai trebuie citită. Așa ceva e strict facultativ și cam descalificant. E un semn sigur de retardare” – Al.Cistelean, *O nouă formă de autism: critica literară (în atenția doctorilor de specialitate)*, în „Vatra”, nr. 1–2 / 2005 (p. 4–5), p. 4.

⁴ Pentru Eugen Simion, „intelectualul român, ca specie europeană, nu diferă de alții decât, poate, prin prudență [...] și, mai ales, prin *adamismul* lui, adică prin euforia de a începe și a nu termina ceva”. Andrei Grigor consideră că adamismul „mai înseamnă ceva: ritualul practicat de o sectă de pe la începuturile creștinismului, ai cărei credincioși umblau goi, inclusiv în public. Cu sensul acesta, noțiunea mi se pare la fel de justificat potrivită intelectualului român, ale cărui idei nu reușesc să-i acopere goliciunea spiritului, dimpotrivă, îi evidențiază obscenitatea. Inutil să mai decodific: nu am o părere bună despre prestațiile intelectualității noastre în postdecembrism” – *În ariergarda avangardei. Convorbiri cu Andrei Grigor*, București, Curtea Veche Publishing House, 2012, p. 368–369.

trădează subversiv complexul autosuficienței alimentat consecvent de manifestările justițiarismului revizionist, concretizat în analizele „demistificatoare” aplicate textelor scriitorilor reprezentativi, fie aparținând „generației culpabile” din „obsedantul deceniu”, fie celor așezați deja estetic într-un canon valoric „indezirabil”, în care noțiunea fondatoare de „scriitor național” incomodează. Angajat în procesul furibund al „demascărilor” etic-orientate sau în cel al „revizuirii” canonului, autistul critic postdecembrist trădează, prin discursul său, o strategie de auto-mistificare a propriei identități care să compenseze ecartul valoric existent între propriul discurs și cel al criticilor deja legitimați în canonul contemporan, denudând, prin ricoșeu, o identitate multiplă, cameleonică, „structures psychologiques généralement pathologiques dans lesquelles l’individu est divisé entre plusieurs personnalités nettement constituées et relativement étanches entre elles; *Doctor Jeckyl et Mister Hide*” (Kaufmann, 2004 : 160). „Revolta” împotriva valorilor literare validate estetic prin critica „apolitică” devine un simptom al insuficienței unor identități individuale în criză pentru care „autismul identitar” (Kaufmann) camuflează „monocultura sloganurilor” (Gehlen *apud* Kaufmann, 2004: 210), incitând „à s’isoler et à se replier dans leur seule identité totalitaire, grosse d’incompréhension, de souffrance et d’explosions de haine”. (Kaufmann, 2004: 211) Actul critic justițiar, căutând exclusiv „culpa” (i)morală a scriiturii pactizante sau invalidând furibund noțiunea de „scriitor național” – așa cum s-a întâmplat în răsunătorul caz al „dosarului” Eminescu din „Dilema” nr.265/1998, subversiv clamat ca simptom al „normalizării” prin apelul la demitologizare, în descendența rupturii „democratice” față de orice formă ideologizant suprapusă – denudează, în esență, un scenariu patologic al identității critice artificial confecționate. Înverșunat în a revalida „valoric” „scriitura non-colaboraționistă” sau în a remodela canonul considerat a fi „fragilizat” prin prezența iconurilor naționale, tributare, în această viziune, unei mentalități pervertite doctrinar, partizanul „exercițiului critic democratic” își construiește o *ideografie* compensativă al cărei „imaginar fondator”⁵ este exclusiv ancorat într-o axiologie eticistă aplicată unilateral scriiturii. Revizionistul „est-etic” își confecționează autist propria identitate în demersul critic-oglină, *regizându-și* profilul identitar – obsesiv centrat pe statutul Judecătorului – prin supralicitarea reacției postdecembriste față de urmele „memoriei totalitarismului”. Miza criticii sale eticiste vizează, în esență, efectul câștigării unei autorități publice în sensul în care „les conflits de reconnaissance sont pourtant révélateurs des tensions qui dynamisent la production identitaire [...]. La structure hétérogène de l’individu et l’affichage de facettes identitaires changeantes produisent en réalité des demandes multiples adressées à des cercles de confirmation spécifiques” (Kaufmann, 2008: 67). Această re-inventare identitară compensatorie – „la mise en images ou en pensées de nouvelles orientations possibles, et, au final, une décision (plus ou moins consciente) sur les éventuelles rectifications du cours de l’existence”

⁵ „L’imaginaire fondateur” – Jean-Claude Kaufmann, *Quand Je est un autre. Pourquoi et comment ça change en nous*, Paris, Armand Collin, 2008, p. 82.

(Kaufmann, 2008: 81) – este mediată printr-un discurs critic auto-legitimizator : construirea noului „eu creditabil” prin demersul „revizionist” reflectă tentativa „reșezării” identitare într-un scenariu cultural postdecembrist pentru care demistificarea valorilor pe criterii etice reprezintă o formă distorsionată, subversiv deturnată, a nevoii colective de reabilitare ideologică. Clivajul dintre identitatea reală⁶ și cea „confeccionată” prin raportare la formula „est-eticii”, element focalizator al metadiscursului critic, devine centru conflictual în modelarea „identității ficționalizate”, angajate prin strategia distorsionării în reinventarea biografiei „camuflate” în demersul revizionist. Citându-l pe Anthony Giddens, Kaufmann consideră că „l’individu est condamné à chasser les dissonances significatives pour construire un ‘cocon protecteur aidant à maintenir la sécurité ontologique’” (Kaufmann, 2004: 209), noua construcție identitară emergentă deconspirând eul „manipulateur de ses totalitaires provisoires” care „développe nécessairement une distance gestionnaire, voire réflexive, avec ces soi changeants” (Kaufmann, 2004: 209). „Efectul de identitate” astfel rezultat gestionează duplicitar „etica neuitării”⁷ manifestă în interiorul programului demitologizant postdecembrist, transformând „abuzul uitării” într-un patologic „abuz al memoriei”⁸, prin care „revizionistul de profesie”⁹ își validează etic acțiunile demistificatoare orientate sistematic asupra ierarhiilor canonului literar. Această ideo-grafie suprapusă compensează ceea ce Ricœur numește prin „fragilitatea identității”¹⁰ și travestește „deficitul de identitate” într-o „auto-construcție critică” grefată pe impulsul public al „prigonirii maculaților” sau cel al „demolării statuilor”.

⁶ În opinia lui Eugen Simion, „judecătorii implacabili” postdecembriști „o țin [...] într-o indignare continuă... Le-a ieșit pasența, trebuie să recunosc... Deviza lor este de atunci următoarea: *ce-a fost* (în trecut, în timpul regimului totalitar) *a fost, nu interesează ce-ai făcut înainte, contează ce atitudine ai astăzi*. Am citit undeva această frază într-un interviu dat de dna Monica Lovinescu și, trebuie să mărturisesc, m-am mirat pentru că binecuvânta, voit sau nevoit, o convertire inacceptabilă moral... N-o accept. Accept ideea că individul se poate transforma și trebuie să-i dăm posibilitatea să-și schimbe ideile, dar mi-e foarte greu să accept ca lăudătorul de serviciu al regimului totalitar să devină peste noapte procurorul meu moral. Așa ceva nu poate fi acceptat”. – *În ariergarda avangardei. Convorbiri cu Andrei Grigor, op.cit.*, p. 50.

⁷ A se vedea cartea Monicăi Lovinescu, *Etica neuitării. Eseuri politico-istorice*, prefață de Vladimir Tismăneanu, București, Editura Humanitas, 2008.

⁸ Pentru Paul Ricœur, „the heart of the problem is the mobilization of memory in the service of the quest, the appeal, the demand for identity. In what follows from this, we recognize some disturbing symptoms: too much memory, in a certain region of the world, hence an abuse of memory; not enough memory elsewhere, hence an abuse of forgetting. It is in the problematic of identity that we have to seek the cause of the fragility of memory manipulated in this way”. – *Memory, History, Forgetting*, trad. de Kathleen Blamey și David Pellauer, The University of Chicago Press, Chicago, 2004, p. 81.

⁹ Patologia revizionistă implică deturnarea abuzivă a memoriei în sensul adjudecării obsesiei eticiste și a non-colaboraționismului ca unice grile de valorizare a scriiturii, depozitate acum de estetismul intrinsec în virtutea unui biografism exacerbant critic. Din acest punct de vedere, Ricœur consideră că „the extent to which the proclamation of the duty of memory remains captive to the symptom of obsession makes it waver continually between use and abuse”. – *ibidem*, p. 90.

¹⁰ Ricœur identifică trei cauze ale „fragilizării identității”: „its difficult relation to time; this is a primary difficulty that, precisely, justifies the recourse to memory as the temporal component of

În acest context, numărul tematic al „Dilemei” – nr.265/1998 – este reprezentativ pentru simptomatologia autistului naționalofob, intenția inițială a revizuirii critice a operei eminesciene convertindu-se într-un fenomen contestatar cu o lungă tradiție în peisajul critic postdecembrist. Antologia *Cazul Eminescu – polemici, atitudini, reacții din presa anului 1998*¹¹, reproduce, în *Argument*, motivația lui Cezar Paul-Bădescu în elaborarea „dosarului Eminescu”: „Poezia lui Eminescu nu mă încânta, de fapt ea nici nu exista pentru mine, decât cel mult ca obligativitate școlară – era, deci, lipsită de substanță. La rândul lui, poetul însuși era ceva inert și ridicol, ca o statuie de metal goală pe dinăuntru și cu dangăt spart. De când a devenit discutabil și mai ales acum, când – iată – realizez un număr la «Dilema» despre el, Eminescu a căpătat, pentru mine, din ce în ce mai multă viață. Dintr-o abstracțiune a devenit un om, așa cum ar fi trebuit să rămână tot timpul. Un om, care, până la urmă, nu are nicio vină că a fost anexat de extremismele și ideologiile de tot felul sau că a devenit, fără să aibă niciun profit din aceasta, obiectul unui monstruos cult al personalității. Ce-a mai rămas din Eminescu astăzi, după ce a fost mortificat și folosit în interesul tuturor, după ce – fapt emblematic, deși uzual peste tot în lume – s-a transformat într-o bancnotă, devenind astfel marfă?” (Bădescu, 1999: 14–15) Apelând la explicații extra-estetice, *Argumentul* își denunță subversivitatea intenției: ignorarea conștientă a operei, a structurilor intern-creatoare eminesciene, în favoarea unei demitizări a constructului extra-literar ideologizant; *întoarcerea la Operă* este înlocuită cu o programică demistificare a „imaginii captive doctrinar” a lui Eminescu, „scriitor național”. „Provocarea a fost un test revelator de mentalitate și obiceiuri posttotalitare”, o „strategie lovind în plin centrul mentalului naționalist” consideră Paul Cernat, un an mai târziu, în articolul *Frontul salvării lui Eminescu* (I) din „Observatorul cultural” / nr. 1/2000: „Dilema”, nr. 265 / 1998, nu și-a propus să-l conteste pe Eminescu, ci să-l demitologizeze, iar în această încercare de domesticire a unui mit confiscat de autoritarismul politic s-au regăsit, alături de opinii rezonabile («burghezo-democratice») și ecouri «emancipatoare» venite din partea «decrețielor» născuți în preajma lui 1968... Luări de poziție publice antimitologizante la adresa cultului eminescian au mai existat – și nu puține! – încă din 1990, venite din partea unor personalități intelectuale cu greutate. Însă au fost lipsite de vizibilitatea oferită de suportul unei publicații ca «Dilema», de portanța unei strategii colective și de

identity, in conjunction with the evaluation of the present and the projection of the future. [...] The second cause of fragility lies in the confrontation with the others, felt to be a threat. [...] There are indeed humiliations, real or imagined attacks on self-esteem, under the blows of poorly tolerated otherness, that turn a welcome into rejection, into exclusion – this is the relation that the same maintains with the other. Third cause of fragility: the heritage of founding violence. [...] The manipulations of memory [...] result from the interventions of a disturbing and multiform factor that insinuates itself between the demand for identity and the public expressions of memory”. – *ibidem*, p. 81–82.

¹¹ Pitești, Editura Paralela 45, 1999. Citatele sunt selectate din prezenta ediție. Volumul este disponibil la adresa http://www.goodreads.com/reader/23299-cazul-eminescu---polemici-atitudini-reac-ii-din-presa-anului-1998?return_to=%2Fbook%2Fshow%2F13099651-cazul-eminescu---polemici-atitudini-reac-ii-din-presa-anului-1998.

virulența necesară” (Cernat, 2000). Elanul contestatar, „negativismul pueril”, „insolență” unor Răzvan Rădulescu, T.O. Bobe, Cristian Preda sau Cezar Paul-Bădescu – tacit temperate prin unele intervenții care „se refereau la necesitatea de a se renunța la un cult primitiv al lui Eminescu, expresie a admirației populare, dar și a naționalismului comunist din timpul lui Ceaușescu, în favoarea unei reevaluări lucide, cu spirit critic, a operei lui”¹² – performează, în corpusul antologiei, un spectacol grotesc al luptei „eroi-comice” „dintre CULTURA DE CARTIER și FESTIVALUL NAȚIONAL CÂNTAREA ROMÂNIEI”¹³.

Textele publicate în numărul 265 (27 februarie-5 martie 1998) al „Dilemei” cuantifică, în egală măsură, gradul de *ficționalizare* a identității criticului, acum construite artificial prin impulsul compensativ al revizuirilor ca presupus factor de „normalizare” culturală. Sau, ca să cităm din *Argumentul* reprodus în antologie și semnat de Cezar Paul-Bădescu, „apropierile firești față de Mihai Eminescu, cu toate că nu sunt neapărat niște gesturi inedite, au un sănătos aer de prospețime”(?! (Bădescu, 1999: 15). Autoimpunându-se în calitate de „critici ai noului val democratic”, „demolatorii de statui” își legitimează discursul demitizant auto-

¹² Alex. Ștefănescu, *Contestarea lui Eminescu în stil hip-hop. Cezar Paul-Bădescu și Monica Lewinsky*, în „România literară”, nr. 1 (12–18 ianuarie)/ 2000. În viziunea criticului, „autorul antologiei pretinde că procedează imparțial, mulțumindu-se să consemneze un fenomen publicistic, edificator pentru cine studiază (sau va studia) conștiința literară românească de la sfârșitul secolului douăzeci. În realitate, însă, el este tendențios. Mai exact, apără dreptul unora de a nega valoarea operei lui Eminescu și contestă dreptul altora de a nega valoarea unor asemenea inițiative. Îi susține moral pe persiflatorii admiratorilor marelui poet și îi dezaprobă vehement pe persiflatorii persiflatorilor. [...] La fel de comică este și convingerea lui Cezar Paul-Bădescu că, prin inițiativa sa publicistică, a creat un eveniment cultural. El înregistrează cu o mândrie abia ascunsă proporțiile pe care le-a luat discuția, antrenând zeci și zeci de scriitori. În realitate, este vorba de un fals succes. Ecolul imens al provocării lansate de publicistul de la „Dilema” nu se explică prin curajul intelectual, prin ingeniozitatea sau prin subtilitatea provocării, ci numai prin notorietatea poetului contestat. În fond, și despre Monica Lewinsky a vorbit multă lume, dar nu – cum i-ar plăcea ei să creadă – pentru că ar fi făcut amor într-un mod remarcabil, ci numai pentru că a făcut amor cu Bill Clinton”. De altfel, „volumul cuprinde numeroase texte demne de interes, aparținând unor poeți, prozatori, critici și istorici literari care reprezintă ceva în literatura română de azi: Alexandru Paleologu, Nicolae Manolescu, Gabriel Dimisianu, Eugen Simion, Z. Ornea, Gheorghe Grigurcu, Eugen Uricaru, Dan Stanca, Ion Bogdan Lefter, Mircea Cărtărescu ș.a. (singurul fapt regretabil fiind acela că unii dintre ei s-au simțit datorii să-i curteze pe tinerii contestatari). Aceste texte însă, în mod curios, trec aproape neobservate, indiferent de poziția pe care se situează autorii lor. Sunt prea civilizate și rămân în afara scandalului”.

¹³ În opinia lui Alex. Ștefănescu, „este vorba, de fapt, de două forme de stângism: un stângism spontan și unul instituționalizat. Primul reprezintă reacția «băieților de cartier» la elitismul (inevitabil) al culturii, iar cel de-al doilea – primitiva concepție despre cultură a activiștilor PCR. Primul se caracterizează prin infantilism, iar cel de-al doilea printr-o seriozitate obtuză și bătrânicioasă. Primul este internaționalist (în genul culturii «coca-cola»), iar cel de-al doilea – naționalist(-comunist). Primul, nerușinat și anarhic, se propagă printr-un mimetism gregar. Cel de-al doilea dispunea cândva de un imens aparat de propagandă, pentru ca în prezent, în absența acestui aparat, să continue totuși, în mod hilar, să încerce să se impună, printr-un ton autoritar și sumbru”. Din prima categorie fac parte Cezar Paul-Bădescu, Răzvan Rădulescu, T.O. Bobe, Cristian Preda, iar cea de-a doua este ilustrată de către Alex. Ștefănescu prin intervențiile lui George Alboiu, Leonida Lari, Nicolae Danciu Petniceanu, I. T. Lazăr, Mircea Cărtărescu – *ibidem*.

suficient nu prin re-lectura firească a operei, ci prin acțiuni de structurare aplicate noțiunii de „scriitor național” / canon, contestări violente ale valorii colectiv-representative pentru spațiul literar românesc în virtutea angajării utopice într-o „vânătoare de fantome” revizionistă. Acest tip de praxis critic al perioadei imediat postrevoluționare generează ecouri pro și contra în presa literară postdecembristă, unele surprinzătoare prin injustețea opiniilor, așa cum, de pildă, este declarația tranșantă a lui Liviu Papadima, într-un articol publicat în „Observatorul cultural” din 13 iunie 2000: „În polemicile de dată recentă s-a ridicat și o chestiune cu adresă directă la opera eminesciană: în ce măsură mai satisface aceasta sensibilitatea contemporană? Mi se pare incontestabil că Eminescu se pliază tot mai puțin pe gustul și pe spiritul vremii actuale – cum încerca să arate, de exemplu, H.-R. Patapievici. Nimic scandalos în acest lucru” (Papadima, 2000). De asemenea, adăugăm noi, urmând succesiunea unei astfel de „logici a clivajului” față de „sensibilitatea contemporană”, „nimic scandalos” în afirmațiile din „Dilema” ale lui Răzvan Rădulescu („poezia lui Mihai Eminescu mă lasă rece”¹⁴), T.O.Bobe („Întotdeauna când mă gândesc la Eminescu îmi vine în minte statuia din fața Ateneului, expresia celui mai trist caraghioslâc și a divorțului tragi-comic de spiritul critic în favoarea amantlăcului cu găunoșenia emfatică și cu ohtatul *poeticesc*”¹⁵), Cristian Preda („Eminescu trebuie contestat și demitizat, dar nu pentru rudimentele sale de gândire politică. Din acest punct de vedere, el e realmente nul. Nu ai obiect”. – în Bădescu, 1999: 49) sau Șerban Foarță („consider că o etichetă precum *poetul național*, ce pare a se fi lipit de el *ca marca de scrisoare*, e una care nu-i priește, fiindu-le mai adecuată poeziilor tribal-rapsodici:

¹⁴ „Să încerc s-o spun altfel, atrăgând asupra mea mânia generală: poezia lui Mihai Eminescu mă lasă rece. Mai rece decât poezia predecesorilor săi înșirați în *Epigonii*. Nu cred că Eminescu este poetul nostru național și universal. [...] Și proza lui Mihai Eminescu mă lasă rece. Este sub nivelul minimei lizibilități, cel puțin astăzi, și nici nu are nici pe departe savoarea textului lui Filimon sau al lui Kogălniceanu. [...] Nu am nicio afinitate cu poezia lui Mihai Eminescu. Îi pot recunoaște meritul de a fi fost un mai mult decât onorabil poet de secol XIX, născut în mod nenorocos într-o perioadă când limba română nu se așezase, silit să-și irosească talentul și energia în găsirea rosturilor unei limbi rebele și, din punctul de vedere al artei scrisului, cam primitive. Îi pot recunoaște talentul de a imagina mari construcții mentale, în care epicul și liricul se adună laolaltă, și nu pot decât să deplâng secolul în care a trăit și normele lui poetice tranșante, pe al căror altar metric poetul a sacrificial întregul. De aceea părțile epice ale poemelor lui arată la fel de sec ca o carte de telefon versificată, iar cele lirice sunt de tot sentimentale și potrivite pentru a fi cântate ca romanțe (ceea ce s-a și întâmplat cu ele) – Răzvan Rădulescu, *Eminescu văzut de departe*, în *Cazul Eminescu – polemici, atitudini, reacții din presa anului 1998*, op.cit., p. 24–25.

¹⁵ „Astăzi, Eminescu a încetat să mai fie perceput ca un scriitor (de va fi fost vreodată, căci începuturile *sanctificării* sale se pierd în negura vremilor) și a devenit profetul mântuitor a cărui apariție a fost anunțată de Alecsandri, un Ioan Botezătorul *sui generis* care l-a recunoscut în fața junimiștilor pe adevăratul Mesia. În această ordine de idei, Titu Maiorescu e un fel de Petru care a pus temelie unei biserici a cărei cupolă avea s-o desăvârșească G.Călinescu, adevărat Pavel convertit la iubirea bună față de bădița Mihai. Veronica Micle, dintr-o duduie adulterină, disponibilă și cu fumuri literare, devine o Marie Magdalena, iar Macedonski, deși nu a făcut parte dintre ucenici, este distribuit în rolul de Iudă”. – T.O.Bobe, *Poezie, haine grele*, în *ibidem*, p. 40–41.

aezi, barzi, skalzi ș.cl.” – în Bădescu, 1999: 29–30). Intervențiile care, într-o oarecare măsură, echilibrează tonul iconoclast al „avangardiștilor”, al „revoltaților anti-eminescieni”, propunând re-lectura critică a operei ca soluție estetică de „revigorare” a unui imaginar creator camuflat sub excesul ideologic-șablonard, aparțin lui Nicolae Manolescu („trebuie să avem, mai întâi, curajul de a ne despărți de Eminescu, dacă dorim să-l regăsim, să-l apropiem, să-l facem contemporan”¹⁶), Ion Bogdan Lefter („Putem de-acum spune fără nici un risc de a greși, *huit ans après*, că trecerea de la comunism la democrație în România n-a adus încă modificări suficient de profunde la nivelul mentalităților colective pentru ca un mit emblematic precum cel al lui Eminescu să înceapă să fie remodelat în condițiile unei istorii noi”¹⁷), Pavel Gheo Radu („Problema este însă alta: cea a canonizării operei eminesciene după niște structuri încremenite care au dezvoltat clișee obositoare prin repetarea lor decenii de-a rândul”. – în Bădescu, 1999: 33), Z.Ornea („În general, idolatria eminescianismului, transformată în mit intangibil, e o efectivă nenorocire. Pentru că anularea spiritului critic în spațiul unei opere duce, treptat, la mortificarea ei”. – în Bădescu, 1999: 44–45), Alexandru Paleologu („grav mi se pare faptul că, deși acum noi avem suficiente date despre omul real și despre timpul său – continuăm să impunem imaginile noastre parțiale, părtinitoare și fatal abuzive, unui Eminescu întreg, armonios, etern”. – în Bădescu, 1999: 55).

Interesante sunt articolele-replică apărute în presa literară în perioada 2 martie–22 iulie 1998, precum și corespondența primită pe adresa redacției, grupate, în antologia lui Cezar Paul-Bădescu, în trei secțiuni distincte. Dincolo de intenția originară de susținere sau amendare a demersului naționalofob organizat autist în jurul iconului eminescian, reacțiile proiectează două tipuri de ideo-grafii reflectate la nivel metadiscursiv: o „ideologie personală” a criticului interesat de valențele estetice ale operei eminesciene și de modalitățile prin care aceasta poate defini, în egală măsură, amprenta unei „românități creatoare” viabile în contextul dialogului multicultural european sau pe cea a *reprezentativității* naționale sedimentate la nivelul imaginarii eminescian și, dimpotrivă, „ideologia contestatară” a revizionistului de profesie care încearcă, prin rigoșul, să-și legitimeze profilul identitar public prin actul unilateral și subversiv al demitizării. O astfel de „identitate” confecționată artificial prin agresivitatea tendențioasă a discursului satisface, la un nivel secund de semnificație, impulsul patologic al „recuperării de

¹⁶ „În fond, problema actualității lui Eminescu mi se pare compromisă moral de faptul că noi am crezut că-l putem considera mereu la fel, ca și cum anii n-au trecut, nici peste el, nici peste noi, mai exact, de faptul că *nu ne-am despărțit niciodată de el*. Aici e falsul: despărțirea de Eminescu era obligatorie pentru a avea speranța să facem din el contemporanul nostru”. – Nicolae Manolescu, *E o întrebare!*, în *ibidem*, p.17–18.

¹⁷ „Nu unei *revizuirii* estetice trebuie să-i fie supus *poetul național*, căci nimeni nu-i pune în dubiu excelența, genialitatea, rolul major în istoria literaturii autohtone. O reformulare a sensurilor acțiunii sale culturale ar trebui să se producă în celălalt plan, al mentalităților, acolo unde Eminescu e investit cu valori simbolice decisive pentru receptarea lui generală (în ultimă instanță, și pentru cea estetică)”. – Ion Bogdan Lefter, „*Poetul național*” *între comunism și democrație*, în *ibidem*, p. 19.

autoritate” și al temperării decalajului valoric existent între „criticii canonici” și cei care „tânjesec la recunoaștere”. Inconsistența estetică a „furiei demolatoare” aruncă însă, la limita deriziunii, aceste discursuri, dar și pe autorii lor.

Schițăm în continuare portretul-robot al autistului naționalofob, apelând la „argumentele” selectate din demersul așa-zis „normalizator”. Deși este convins că „Eminescu trebuie să treacă și el prin sита mărunță a sutelor de referințe critice, a lecturilor recente, a bibliografiilor monumentale”, pentru a se lepăda de balastul propagandistic deformativ al ideologiei naționalist-comuniste, acesta consideră că, „prin principiul dominoului, înlăturând criteriul Eminescu, ne dezrobim dintr-o îndelungată captivitate culturală”¹⁸. Ar fi un simptom posttotalitar al „dezetizării”, al renunțării la eticheta „pasabilă și chiar utilă în contexte precis denumite”, la „*prizonieratul aurit* unde poetul s-a văzut definitiv *exilat*”¹⁹. „Pulsația demitizării”, travestind „acest discurs iconoclast izvorât, foarte probabil, dintr-un fond de dramatică sinceritate” (Grigurcu a, în Bădescu, 1999: 102)²⁰, proiectează profilul „combatantului

¹⁸ Afirmațiile aparțin lui Sorin Șerb, pentru care „acest tip de revoluționarism (era să scriu huliganism) este productiv și nu se aplică numai asupra poetului. Se invocă, astfel, cu semn schimbat, tot ceea ce propaganda fascistă sau comunistă a liricizat în legătură cu poetul: că se lupta cu limba meschină pe care a aruncat-o în obscuritatea unei gramatici improvizate, că a stimulat producția națională de romane și că poezia de mai târziu, desigur revolută, nu-i datorează prea multe. A călcat pe căi care duceau în fundătură, de parcă un poet este șef de pluton, condamnat la o eternitate de muncă în folosul comunității. [...] Multe din producțiile lui publicate sunt derizorii (nu se vorbește despre *Scrisoarea I* și nici despre *Melancolie*). Apoi au fost recitate articolele lui naționaliste și antisemite (un tom impresionant de câteva sute de pagini scrise mărunț) și jalnica *Doină*, pentru a demonstra că Eminescu (studintele-auditor extraordinar la Viena) ar fi antioccidental, uitând că, între timp, poliții politici ai planetei s-au schimbat esențial. Sunt pagini de neiertat, desigur, în publicistica eminesciană, însă, de-am fi sinceri, puțini le integrează deplin în opera eminesciană. Eminescu, după cum recunosc unii dintre contestatarii, a fost, în anii proletcultismului, trecut prin ciurul ideologiei și restituit, caricatural, în ediții care conțineau câteva poeme, mediocre, de altfel: *Împărat și proletar* sau *O călărire în zori*, *Călin Nebumul* sau *Epigonii*, părți satirice din *Scrisori* și versuri simțite despre mamă”. – *Exces de zel*, în *ibidem*, p. 68–69. Articolul este publicat inițial în „Dilema”, nr. 266 / 6–12 martie 1998.

¹⁹ În opinia lui C. Stănescu, „*Etatizarea* aceasta masivă și permanentă a poetului a mers, în a doua parte a totalitarismului comunist, mână în mână cu întărirea cultului personalității lui Ceaușescu și ea pare să aibă, în ultimă instanță, un efect asemănător: prăbușirea *mitului* oficial, *privatizarea* lui Eminescu și *despărțirea* de figura lui etatizată și ridicată la rang de sfânt național intangibil. [...] *Desolemnizarea* și redobândirea caracterului *discutabil* țințesc umanizarea *statuiei* și recucerirea poetului din dosul ei [...]. Tinerii *eretici* ai «Dilemei» *judcă* statuile, trăgându-le la răspundere pentru *contravenții* de care nu ele se fac vinovate. Însă asemenea bobârnace groțești date statuilor, oricât de *scandaloase* ar fi, sunt bine venite: este momentul să *convorbim* cu ele spre a vedea ce ne mai pot spune, dincoace sau dincolo de *programul* pe care fiecare generație și fiecare timp li-l atribuie, oglindindu-se – căutându-se? – pe ele însele în acele *statui*. În rest, desigur că statuile, împreună cu miturile ce le susțin, sunt nu numai inevitabile, ci și necesare. Din cenușa *statuiei* arse azi va răsări poate mâine alta. *Atentatul* «Dilemei» la onoarea *poetului național* poate fi, astfel, un nou început”. – *Atentat la statuia „poetului național”*, în *ibidem*, p. 70–72. Articolul este publicat inițial în „Adevărul”, nr. 2416 / 7 martie 1998.

²⁰ Pentru Gh. Grigurcu, un „autist naționalofob” în formare, demersul iconoclast este „mult mai onorabil și mai stimulativ decât cel al iconoduliei, al acelei *eminescofanii* dezvoltate cu hârmicie de către inși care doreau (și doresc) a-și proba cu precădere calitatea lucrativă de paznici ai templului”. În acest fel, „orice negație consolidează valorile autentice, le asigură nu doar polisemia, ci și supraviețuirea.

revizionist”, un etern contestatar al „paznicilor templului”: aceștia din urmă sunt considerați a fi „autori care și-au făcut din pioșenie declarată față de valorile trecutului o profesie de credință și, nu o dată, o profesie pur și simplu. Diferiți ca grad de onorabilitate și statură valorică, de la Eugen Simion la Adrian Păunescu, fără a-l uita pe *tribunul* Grigore Vieru, cel atras ca fluturele de lampă de barzii frunțași ai ceușismului, ei se assemblează în corul refuzului de a discuta, de-a actualiza, de-a revizui. Par a trăi, zi și noapte, între icoane și statui. Nu bolta cerului, cu a sa meteorologie mobilă, se întinde deasupra lor, ci o boltă pictată cu simboluri pentru eternitate. [...] Posedă termeni prefabricați, sintagme-standard pentru astfel de ocazii: *negativism, demolare, atentat la valorile neamului, impietate, crimă* etc.” (Grigurcu b, în Bădescu, 1999: 110–111) Dincolo de subversivitatea tacită a unui astfel de discurs, este sesizabil, în esență, un alt tip de conflict, întreținut de „eternul candidat la recunoaștere” al criticii postdecembriste: unul care pune în balanță *valorile autorizate*, altfel spus „identitățile autentificate” în ierarhia canonică actuală și pe cele aspirând la un statut unanim recunoscut, care propun un discurs auto-legimizator „prin ricoșeu” – pentru a se face „auziți” în spațiul critic public, ultimii lansează consecvente atacuri „anti-autonomiste”, „anti-oportuniste”, grefate pe motivația extra-estetică a „revizuirii”. În termenii lui Grigurcu, un *dilematist* declarat, reafirmat de altfel de-a lungul întregii sale „carriere” critice post-decembriste, „marii *paznici ai templului* sunt, după cum am avut destule prilejuri a constata, și mari oportuniști. Prin urmare, vor evita a intra în conflict deschis cu nume precum Andrei Pleșu și Nicolae Manolescu, poate și cu altele, punându-și în răbdătoare surdină principiile și în înțeleaptă conservare indignările. Tot astfel cum, cu câțiva ani înainte, au învinuit alte pene critice de *antieminescianism*, făcându-se a uita că obiecțiile *antieminesciene* cu pricina își au izvorul în paginile unor G. Călinescu și E. Lovinescu. Care și ei se cuvine a fi tratați ca idoli, și nu, Doamne ferește, ca eretici” (Grigurcu b, în Bădescu, 1999: 111). Confuzia valorilor devine strategia predilectă a „ideologiei” revizioniste: „deformarea” doctrinara a operei eminesciene, folosită periodic ca instrument cultural de propagandă, motivează, în viziunea „autistului naționalofob”, „nevoia despărțirii de Eminescu”: „Chiar are de suferit Eminescu dacă e pus la îndoială? Chiar se fracturează osatura

Mai curând decât dubiul, rezerva, contestarea, devine suspectă atmosfera de recunoaștere continuă, de laudă exaltată, predispusă a reflecta convenția, rutina, oboseala, absența noutății necesare creației, care intrigă și contrariază...” – *Eminescu între iconodulie și iconoclastie*, în *ibidem*, p. 101–102 (articolul este publicat inițial în „Jurnalul literar”, nr. 1–2/ martie 1998). Remarcăm, în mica demonstrație „grigurciană”, absența fundamentării estetice a negației ca formulă creatoare (pe model Cioran), ceea ce face ca demersul „demitizant” al dilemiștilor să deraieze în manifestare revașardă, teribilistă. Amintim, în acest context, poziția lui Eugen Simion care pune față în față „spectacolul extraordinar” al negației cioraniene și versiunea nefericită „ilfoveană”: „Trebuie să ai geniu ca, din tânguirea unui Iov modern, să scoți un poem vast și strălucitor despre nefericirea de a te naște. Ceea ce nu este cazul la zeflemești, *zbierătorii* (cum le zicea Noica), *discuționiștii*, *decliniștii*, nihilisții de azi. Ei au învățat doar să înjure. [...] Cioran n-a coborât niciodată în vulgaritate. Negația lui este metafizică, negația băieților ilfoveni este profund imbecilă și vag imorală...” – *În artergarda avangardei. Convorbiri cu Andrei Grigor*, *op.cit.*, p. 51.

noastră spirituală dacă Mihai Eminovici e privit ca și cum corpul său ar fi alcătuit, în continuare, din carne, oase și tot restul? Un Eminescu totalitar, un Eminescu secretar general al poeziei și metamorfozat în tătuc al literaturii române, asta ne trebuie? [...] Avem nevoie de mituri? De acord. Dar întrebarea e ce fel de mituri? Eminescu îngropat în mit e mai nefolositor decât un poet romantic privit cu simț critic” (Teodorescu, în Bădescu, 1999: 113)²¹. „Excesul de obediență”, în siajul condamnării „mentalității culpabile” prin reiterarea structurilor de subordonare angajate de „servilismul doctrinar” al perioadei totalitare, este considerat simptomatic pentru obsesia „apărării miturilor”: intrigat de faptul că „în zilele de azi [...], descoperi obediența în toate formele ei de manifestare sub noi semnături sau *sub aceleași, în declarații false de apolitism*” (sublinierea noastră²²), un Gellu Dorian se deconspiră facil: „Patima cu care se pot discuta unele teme sau unele personalități ține de o anumită formă de manifestare a obedienței. Am urmărit cu detașare, dar cu o oarecare jenă atitudinile luate de tot soiul de persoane (unele chiar personalități, cum ar fi președintele Academiei Române) față de fireasca, normala anchetă (sau dezbateră) din revista «Dilema» referitoare la Eminescu. Nu se mai poate discuta despre Eminescu encomiastic. [...] Obediența și în cazul apărării lui Eminescu strică la fel de mult cum a stricat obediența față de literatura proletcultistă” (Dorian, în Bădescu, 1999: 122). Astfel, postulatul „Eminescu, victimă tipică a sufocării prin adorare” (Dimisianu, în Bădescu, 1999: 181) impune readucerea operei „în câmpul de acțiune al spiritului critic, aceasta neînsemnând, cum se sperie unii (sau cum se fac că se sperie), demolare, desființare, ci, dimpotrivă, clădire, reconstruire, regenerare prin scoaterea, de sub incidența clișeeilor, a locurilor comune, bombastice, omorâtoare literar. [...] Deci este binevenită inițiativa «Dilemei» de a-l rediscuta pe Eminescu, precedată de luări de poziție de aceeași

²¹ În opinia lui Cristian Teodorescu, „În «Dilema», așa-zisa contestare a poetului e de fapt o încercare de a-l privi ca poet viu. Nu ca pe un mit literar. [...] «Dilema» a pariat cu statuile de metal, piatră și vorbe care fac, acum, din Eminescu o certitudine neinteresantă. De prea mult timp încoace discutăm despre el, netezindu-i piatra funerară. «Dilema» îl face să-și recapete viața obișnuită și îl discută ca și cum Eminescu ar fi omul de lângă noi, cum se spune. Tragic ar fi fost dacă Eminescu n-ar fi putut redeveni un poet discutabil. Câtă vreme el mai poate fi contestat, discutat cu ochi critic și dezbrăcat de armura nemuririi, încă stăm bine și Eminescu e viu”. – *Judecarea lui Eminescu*, în *Cazul Eminescu – polemici, atitudini, reacții din presa anului 1998*, op.cit., p. 113. Articolul este publicat inițial în „România literară”, nr. 11/ 25–31 martie 1998.

²² Din aceeași categorie, a „justițiarilor anti-autonomiști” care se ascund în spatele unui discurs declarat contestatar, face parte și Dan Petrescu, autor care se descalifică într-un articol așa-zis polemic – *Eminescu trage fermoarul* (II) (publicat inițial în „Național”, nr. 25–26 aprilie 1998 și reprodus în secțiunea *Reacții* a antologiei lui Bădescu): „Cu binecuvântarea lui Eugen Simion, demnul urmaș al ortofizicianului Drăgănescu la cârma Gagademiei, am asistat așadar până acum la o reacție violentă și complet aiurea dirijată (adică, în niciun caz asupra fondului chestiunii) de către un grup de *old boys* împotriva tentativei temerare de a pune în discuție simbolul Eminescu; generația tânără nu se mai recunoaște în acest simbol, de altfel supraîncărcat și manipulat în toate felurile; ea își marchează, în acest mod, indirect, dar polemic, opoziția, diferența, ruptura față de generațiile anterioare, care și-au adăpostit debilitatea sub stindardul eminescian, impunând consensul asupra intangibilității acestuia și, prin contaminare magică, asupra tuturor celor adunați cu pioasă reculegere sub el, de-a valma” – p. 180.

factură, ale lui Eugen Negrici și ale altora, care și ele au scandalizat mentalitățile cultice, cum se întâmplă și acum. Chiar și contestările mai dure, lipsite de menajamente, ale unor tineri, le socotesc binevenite, pentru că pun pe gânduri, clintesc inerții, cu condiția totuși, să nu fie numai dure (și uneori insolente), neprijinite pe o argumentație critică” (Dimisianu, în Bădescu, 1999: 181–182). Dar tocmai „argumentația critică” lipsește „demolatorului de statui”.

Absența criteriilor estetice în revizuirea „naționalofobă”, confuzia valorilor și supralicitarea „deformărilor ideologizante” ale operei eminesciene ca argument exclusiv al demitizării sunt principalele elemente ale demersului *dilematist* pe care „apoliticul” Eugen Simion le amendează în două articole-replică, reproduse în antologia lui Cezar Paul-Bădescu. Intervențiile sale configurează o alternativă viabilă temperând „furia demolatoare”, altfel spus schițează o „ideo-grafie”, grefată pe importanța factorului estetic în structurarea demersului critic, de la nivelul căreia „mitul național” Eminescu își auto-validează *reprezentativitatea estetică* a operei, punând-o în criză pe cea artificial alimentată șablonard. Discursul „delator” sau cel „zelator” (Eugen Simion), două extreme care au distorsionat, în timp, receptarea critică a imaginarii creator, este pus în criză de „întoarcerea la Operă” în încercarea lucidă de a înlătura „vegetația parazitară din jurul operei lui Eminescu, pentru a o putea justifica estetic mai bine”. (Simion a, în Bădescu, 1999: 81) Fenomenul „demitizării”, susținut virulent de către cei „care, contemplând azi *monumentul* dorit de istoricul Nicolae Iorga, descoperă că el este gol pe dinăuntru și că evlavie cu care este înconjurat este semnul unei mari alienări intelectuale” (Simion a, în Bădescu, 1999: 82), este generat dintr-o confuzie tacit alimentată a criteriilor: „a nega clișeele, festivismul, triumfalismul, vehemența laudelor, lipsa de spirit critic cu care este sugrumat Eminescu este una și a-i contesta orice merit literar este alta” (Simion a, în Bădescu, 1999: 82)²³. Un melaj conștient al „nivelelor” de interpretare, întreținut prin „bătrânul instrument al zeflemei dâmbovițene” (Simion b, în Bădescu, 1999: 117)²⁴. Mecanismul *dilematist* al

²³ În acest sens, Eugen Simion remarcă onest faptul că „omul de spirit și, în genere, omul, care știe să citească și să judece ca lumea, le ignoră sau le contestă fără a reduce problema Eminescu la acest fenomen periferic. Orice mare creator cade victimă acestei iubiri necritice... Repetate la infinit, unele fraze norocoase devin odioase. Nu este vina celor care le-au scris prima oară, după cum nu este vina lui Eminescu că, de mai bine de o sută de ani, este recitat la serbările școlare sau că, în manualele școlare, se spun, de-a valma, cuvinte aiuritoare despre poemele sale...[...] A respinge asemenea stereotipii este o igienă a spiritului. Criticul adevărat nu le folosește niciodată”. – *Despărțirea de Eminescu* (I), în *ibidem*, p. 82.

²⁴ Selectăm, pentru justetea demonstrației noastre, doar un scurt fragment: „Cristian Preda, asistent la FSPA, nu glumește deloc: Eminescu este, ca gânditor politic, nul și, a-l contesta în acest domeniu, îi pare a fi o pură pierdere de vreme... Tot el mai precizează că, fiind o *cultură admirativă*, cultura română ratează posibilitatea de a fi o mare cultură, întrucât numai culturile polemice sunt mari... Tare, dl. Cristian Preda. Și totalmente aberant. Mai întâi că spiritul polemic nu lipsește deloc din cultura română, dimpotrivă, de la cronicarii munteni până în zilele noastre, *cărtirea* a devenit o vocație națională. Chiar Eminescu, pe care îl disprețuiește cu atâta suficiență dl. asistent de la FSPA, este un polemist temut în epocă... Cât despre ideea că Eminescu este nul ca gânditor politic, aceasta pare a fi până acum contribuția cea mai importantă pe care a dus-o dl. Cristian Preda, asistent etc., la dezvoltarea culturii române” – *Despărțirea de Eminescu* (II), în *ibidem*, p. 117–118.

deconstrucției vizează, în virtutea manifestării unei fobii anti-naționale/anti-canonice postdecembriste, orice formă de actualizare a conceptului de „scriitor reprezentativ”, justificând, ulterior, într-un mod nefericit, „dosariada” revizionistă aplicată șaizeceștilor sau „maculaților” perioadei totalitare. În acest context, „dosarul Eminescu” nu mai surprinde. Nici măcar inconsistența argumentelor „demistificatoare”, de altfel demontate pertinent de către Eugen Simion pentru care „există, adevărat, o *mediocritate a elogiilor* (cum zice cineva în «Dilema») care asfixiază opera vie a poetului, dar trebuie să recunoaștem că, în aceeași măsură, este și o *mediocritate a contestației* lui Eminescu. Tot atât de intolerantă, fudulă și parazitara... Soluția este să nu ne despărțim de Eminescu, ci să-l apărăm de cele două rele care se abat, periodic, asupra lui: a. excesul de adorație care paralizază spiritul critic și descurajează sensibilitatea noastră estetică și b. excesul de indignare al detractorilor, zeflemitorilor, crizele de pubertate ale literaturii române care se manifestă aproape ritualic. Am putea invoca, poate, în categoria din urmă și inaptitudinea noastră de a suporta multă vreme miturile, sfinții și capodoperele. Parcă este un făcut cu noi, latinii orientali și ortodocși: succesele îndelungate ne jignesc profund, miturile ne zăpăcesc și atunci încolțește în noi instinctul primar al distrugerii. De aceea vrem să dăm jos miturile, pentru a le reconstrui apoi, jeluindu-ne” (Simion b, în Bădescu, 1999: 120). Un punct de vedere neacceptat de Nicolae Manolescu, cel care, deși confirmă faptul că „tinerii colaboratori ai «Dilemei» au sărit uneori calul, contestându-i lui Eminescu merite îndeobște recunoscute, cum ar fi limba sau gândirea politică, spre a nu mai vorbi de geniul poetic” (Manolescu, în Bădescu, 1999: 136), susține că „ceea ce nu se înțelege este faptul că, așezându-l pe poet mai presus de critică, îi facem un deserviciu. Multe dintre articolele scrise despre el în ultimele decenii sunt encomiastice, lipsite și de spirit critic și de sinceritate. În consecință, negarea lui trebuia să se producă, mai devreme sau mai târziu, și ea se cuvine să ne dea de gândit. Nu-i putem înălța la nesfârșit statui. E cazul să vedem dacă mai e citit și, dacă nu, din ce motive. Iată de ce nu pot fi de acord cu dl. Simion” (Manolescu, în Bădescu, 1999: 136)²⁵.

Aminteam, în debutul acestei analize, că „dosarul Eminescu” face parte din lungul șir al „decompensărilor” critice postdecembriste, definind, în cadrul patologiei revizioniste, forme de manifestare ale „autismului naționalofob” prin care (anti)discursul est-etic proiectează, prin rigoșeu, „identități” confecționate ale

²⁵ Concluzia articolului său publicat în „România literară”, nr. 12/ 1–7 aprilie 1998 se situează în același registru: „Dacă nu ne despărțim de *poetul național*, adică de toate locurile comune în care l-am îngropat de viu și nu încercăm să-l privim cu profesionalism, să-l așezăm într-o lumină nouă, să-l redescoperim, n-avem nicio șansă de a transforma o dispută pur ideologică într-una cu adevărat științifică. Fiind vorba de un scriitor, proba supremă a iubirii o constituie recitirea lui cu deplină sinceritate” – *Eminescu, pro și contra*, în *ibidem*, p. 137. George Radu propune însă o altă ipostază a „despărțirii de Eminescu”: „este vorba de eminescologi. Ei trebuie să se despartă, *nu de Eminescu*, ci de eminescologii de până acum, atât cât și acolo unde vor putea să o facă, pentru a crea exegezele eminesciene ale timpului nostru. [...] Prin urmare, nu de poet trebuie să ne despărțim, ci de felurile interpretări părtinitoare, abuzive și sărace” – *De cine „ne despărțim”?* în *ibidem*, p. 199–200 (articolul este publicat inițial în „Adevărul literar și artistic”, nr. 417 / 12 mai 1998).

„criticului nonconformist” în căutare de „reprezentativitate” valorică. De multe ori, ținta atacului demistificator vizează *persoana* prezentă în ierarhia nescrisă a canonului critic contemporan și nu „ideologia” ca sistem analitic al acestuia²⁶ sau impune maniheist sentințe pe criteriul „colaboraționismului biografic” care ar determina un similar „colaboraționism ideologic” al operei²⁷, condamnând-o definitiv ca „nonvaloare”. Este grila procustiană de lectură a lui Gh.Grigurcu, pentru care „Evident că, în primul rând, contează opera critică, dar cedările oportuniste ale criticilor care n-au prejudiciat-o, n-au deteriorat-o? Rămâne de stabilit în ce grad și cu ce consecințe, de la caz la caz. Separarea planului literar de cel politic, dezirabilă la modul teoretic nu e întrutotul posibilă la modul concret al analizei, întrucât însăși opțiunea politică a autorilor a constituit, de regulă, un factor de distorsiune și de perturbare estetică. Vinovăției civile i se adaugă, la oamenii artei cuvântului, o vinovăție a acesteia din urmă, peste care nu putem trece” (Grigurcu a, 1998). În acest context, miza estetică a re-lecturii este asociată, distorsionată, unei viscerale „spaimă de negație”: „O spaimă – s-o spunem răspicat – nu tocmai filosofică și nu

²⁶ Semnalăm aici cazul articolului semnat de Marius Chivu, *Mitul lui Eminescu, contemporanul nostru*, publicat în „Dilematica”, nr. 9 / februarie 2007. Considerând că nr. 265/1998 al „Dilemei” reprezintă un al treilea moment important în diacronia receptării eminesciene, după studiul maioreșcian din 1898 și publicarea postumelor în ediția Perpessicius, urmată de studiile aplicate ale lui Călinescu, Vianu și Negoșescu (s-a încercat „pentru prima și singura dată cu un asemenea impact, deconstrucția cultului personalității poetului și a prejudecăților din imaginarul colectiv, rediscutarea mitului literar, reevaluarea și revitalizarea spiritului critic”), autorul articolului inițiază un scenariu demistificator cu țintă precisă: „Rediscutarea unui mit literar la români – încă resimțim puternic nevoia de compensație morală pe care o asigură mitul – echivalează întotdeauna cu o acțiune obscură de discreditare a valorilor naționale. *Revolta antieminesciană, atac al masoneriei, mizerie morală, defăimare, sacrilegiu, acțiune antinațională și antimitologică, conspirație iudaică, crimă de lese-majesté* sunt câteva dintre aprecierile iconoclastului număr dilematic, număr prezentat, aproape un deceniu mai târziu, în *Dicționarul general al literaturii române* editat de Academia Română, drept «expresia unui proces mai general, vizibil și în domeniul istoriei, de demitizare a valorilor naționale, pe motiv că acestea au fost exagerate și, în consecință, trebuie revizuite pentru a putea să fim, astfel, acceptați în Europa». [...].

²⁷ Menționăm, în această ordine de idei, poziția lui Carmen Mușat, din articolul *Identități alternative. Variațiile identității în spațiul public postcomunist* („Observatorul cultural”, nr. 64 / 15 mai 2001): „Aceeși atitudine reticentă, același refuz de a discuta deschis contradicțiile și discontinuitățile ipostazelor identitare ale unor scriitori, precum Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, Tudor Arghezi ș.a. a caracterizat scena culturală românească și atunci când a fost vorba despre modul lamentabil în care s-au comportat aceștia după cel de-al Doilea Război Mondial. [...] societatea românească, mai conservatoare și debordând de complexe [...], pare mai degrabă predispusă să înalțe și să lustruiască statui sau să accepte, pasiv, comportamente duplicitare, decât să adopte o atitudine critică. Acest reflex condiționat, evident când este vorba despre personalitățile trecutului, funcționează la fel de prompt și în cazul contemporanilor noștri care vin din regimul comunist cu identități «pătate» de o colaborare prea strânsă cu regimul totalitar”. La fel, Gabriel Dimisianu constată: „Că unele prestigii vor suferi de pe urma revizuirilor, că ierarhiile în vigoare se vor clătina și chiar prăbuși, acesta e un risc pe care o literatură trebuie să și-l asume în interesul propriei evoluții. Nu se va putea orienta, în viitor, după acele indicatoare ale unui ceasornic rămas în urmă. Eugen Simion, deși le acceptă în principiu [...], este totuși mereu iritat de revizuire, și mai ales de revizuitori, către care privește prea des cu suspiciune și chiar cu ostilitate” – *Din critica lui Eugen Simion* (I), în „România literară”, nr. 3 / 28 ianuarie 1998.

tocmai... morală. Nu altceva decât o reacție a unei primitivități viclene și obstinate, care încearcă a se înveșmânta în câteva clișee ostenite ale onorabilității (tradiție, respectul valorii, decența etc.) spre a opri dezbateră, polemica, de fapt cursul firesc al vieții întru intelect” (Grigurcu b, 1998). Urmând consecvent dezideratul auto-impus al „despărțirii de modele” în tentativa de a propune „o schimbare la față” a spațiului literar, care s-ar debarasa astfel de greutatea „stereotipiilor onorabile”, revizionistul creionează o tipologie deformat-tendențioasă a „apoliticului”, vizându-i subversiv demontarea autorității critice. Acuzând „candida lăcomie cinegetică a unor inițiați” – a „autonomiștilor”, ca și a altor „soiuri de oportuniști” (Grigurcu b, 1998) – acesta denunță încercarea de motivare estetică a noțiunii de „scriitor național” într-o abordare încărcată patologic de defulări ale „conștiinței est-etice” care funcționează ca „dublu” auto-legitimizator: „După ce s-a strigat: atentat la Nichita Stănescu, atentat la Marin Preda, atentat la G.Călinescu, Arghezi, Sadoveanu etc., acum paznicii templului strigă, cu o vivace indignare a vocii lor în falset: atentat la Eminescu! Ce prilej oportun al unei aparente confirmări! Ce suplimentare copioasă a motivației strigătelor lor moralizatoare, în deșertul cinismului nostru demolator! Belferi ultrasimandicoși și ultraajunși, pamfletari din școala Eugen Barbu, cu verbul bălăcărît în toate trivialitățile, simpli băgători de seamă în umbra protectorilor influenți, și-au unit vocile întru-un cor de apărare agresivă a Luceafărului” (Grigurcu b, 1998)²⁸. Vehement contestatar al acelei tendințe sumbre „de a monopoliza instanța

²⁸ În opinia lui Grigurcu, „celebrul” număr al „Dilemei” ar indica „normalizarea” postdecembristă a actului critic, interesat acum nu de susținerea „miturilor”, ci de o firească „de-mitologizare” a canonului literar: „Mitul s-a văzut ciocănit, examinat cu răceală, evocat analitic și defel invocat – adică exact ceea ce trebuia spre a ne asigura de realitatea lui, de trăinicia lui. Subiectivității mistice vlăguite i s-a opus o obiectivitate nu de tot rațională, dar apelând la rațiune ca la o instanță de control. Dacă sacerdoții, în genere bine tarifați, ai poetului național, s-au extaziat în fața acestuia într-un dans ritualic, într-o cloverie solemnă a adorației îndatinată, *denigratorii* au adoptat aerul natural al unor cercetări, al unor reprezentanți ai bunului-simt care au ținut să constate cu simțurile și cu cugetul lor. Termenii se cuvin inversați. Scandalul este de partea celor ce se tem, în chip fariseic, de scandal, iar cuminența dincoace”. Confuzia valorilor și intruziunea criteriului politic sunt, și de astă dată, evidente: „Din păcate, școala Eugen Barbu produce briganzi de presa în serie și, potrivit opiniei noastre, păcatul major al regimului Iliescu este cel de-a fi dat drumul, din interes meschin, foștilor mari adulatori ai dictatorului, de-a le fi permis a înjgheba pepiniere ale agresivității neocomuniste, cu un efect de intoxicare a opiniei publice la proporții dezastruoase. Nerăbdători a obține o calificare cât mai rapidă, *apoliticii*, ca și alte soiuri de oportuniști, au urmat cu râvnă cursurile serale ale sus-numitei școli” – *Despre negație*, în „România literară”, nr.27/ 8 iulie. Mai mult, „pactul intern” al revizionistilor presupune și validarea unei coaliții de grup: într-un articol despre Al. George, *Un enfant terrible* (I) (în „România literară”, nr.37 / 16 septembrie 1998), Grigurcu notează solidar: „Dar ceea ce contează cu precădere la Alexandru George este spiritul său critic acut, intratabil, firește discutabil în amănuntele demersului său, însă legitim și foarte semnificativ în esență. Dacă-i transcriem o întrebare («și ce rămâne atunci din Himalaia de hârtie a criticii literare, care a servit trecutul, în primul rând prin *Scriitori români de azi* de Eugen Simion, colecție de recenzii și cronici fără perspectivă și distantă critică, dar în care mulți tind să vadă o autentică istorie a literaturii epocii? Și el nu e singurul, care în spirit nomenclaturist a stabilit o ierarhie, a încercat o ordine, de fapt mai mult, o clasificare, supunându-se spiritului vremii...»), ne dăm seama clar, prin expresivitatea antitezei, despre ce e vorba. La ora actuală, autorul *Marelui Alpha* este unul din cavalerii revizuirilor, proces fundamental

critică, ce derivă, pe drumul cel mai scurt, din ideologizarea criticii, care își pune masca *apolitismului* spre a juca un rol de agent al restaurației” – „e postura adoptată de Eugen Simion și ciracii săi” (!) (Grigurcu c, 1998) – „revizionistul de profesie”²⁹ mizează pe agresivitatea demersului său, dar și pe „puterea de seducție” încă exercitată de reflexul antitotalitar asupra „orizontului de toleranță” al spațiului românesc³⁰. În acest context, „prigoana maculațiilor” nu mai surprinde: „Histriion al partidului unic” pentru Gh. Grigurcu (1999 c), G. Călinescu, în virtutea unei zgomotos aclamate nevoi de „normalizare”, este supus „dezideologizării”, întrucât „nu-l putem percepe drept *contemporanul nostru* – sintagma, ce a făcut o mare carieră, a lui Jan Kott – fără a-l supune unei dezbateri complet libere, care s-ar putea institui într-o paradigmă a dezbaterilor de acest tip, închinată creatorilor

al «normalizării» conștiinței noastre literare, veritabilă piatră de încercare a lucidității și onestității unui exeget, în slujba cărora se pune nu prin genuflexiuni exclusiv teoretice ori fandări decorative, ci printr-o prestație efectivă, de remarcabil efect. Un membru al unui ordin extrem de restrâns și, din această pricină, obiect, în egală măsură, de iritată contestare și de caldă prețuire...”

²⁹ Impulsul postdecembrist al revizuirii, care traduce în subsidiar nevoia acută a contemporaneității de „despărțire” față tot ceea ce mai activează, în imaginarul colectiv, ca reminiscențe rezistente ale „mitologiei totalitariste”, validează unilateral re-lectura, ancorată însă într-o permanentă și întreținută confuzie a criteriilor: „demolarea statuiilor” echivalează cu un act legitimant-restaurator, deși negarea absolutistă a scriitorilor reprezentativi convertiți în iconuri naționale are ca efect deformativ omonima negare a valorii estetice a scriiturii acestora. Afirmăția lui Nicolae Manolescu pare a întreține, duplicitar, aceeași confuzie: „Nevoia de a avea un Eminescu al vremii noastre este evidentă. Ea se traduce deocamdată în mici explozii de orgoliu, care însă nu trebuie interpretate ca o contestare. Fanii de astăzi ai poetului confundă realitatea cu mitul și se fac avocații acestuia din urmă. Acțiunea lor e departe de a fi dovada iubirii față de poet. Ea blochează lucrarea spiritului critic și descurajează ideile noi prin perpetuarea tenace a unor clișee, care îl golesc pe Eminescu de conținut și-l prefac în obiect de idolatrie religioasă. Rostul mitului e ușor de acceptat. Românii au avut și au nevoie de compensația morală pe care miticul Eminescu le-o oferă. Riscul de a-l absolutiza este însă mult mai mare și constă în a substitui poetului viu și adevărat moaștele sale, ceea ce înseamnă a nu ne mai întâlni cu Eminescu în toate ceasurile vieții noastre spirituale, ci doar la aniversări, într-un cadru festiv și organizat. Judece cine are minte dacă Luna Eminescu este preferabilă adevăratei actualități pe care nu ne-o poate da decât redescoperirea, acum și în vecii vecilor, a marelui poet!” – *Luna Eminescu*, în „România literară”, nr. 3/27 ianuarie 1999.

³⁰ Supralicitând „obsesia antitotalitară” colectivă convertită într-un unic filtru de judecată valorică, un Ion Constantinescu afirmă: „Pentru cine nu ignoră dialectica receptării și dinamica hermeneuticii operei literare, inițiativa revistei «Dilema» de a pune în discuție *Cazul Eminescu* nu a fost o surpriză, nici măcar în acele texte juvenil-rebele sau (cum au fost deja, cam în grabă, «catalogate») de-a dreptul «demolatoare». Această atitudine este, mai curând, una *normală*, ea intră în definiția culturii, e unul dintre semnele maturității ei. Reacțiile, predominant negative, au venit din mai toate părțile, din mai toate unghiurile *câmpului literar*, pe mai toate «vocale», de la cea sentimental – ori agresiv-patriotardă (Gr. Vieru, Leonida Lari, Adrian Păunescu, C.V. Tudor, Dinu Săraru ș.m.a.), cu inflexiuni ceaușisto-pedeseriste, pesemiste și de extremă dreaptă, la aceea jurnalieră pripită (Paul Everac și nu doar el), în sfârșit, pe vocea care nu-și ascundea ifosele științifice și aerul că dă sfaturi de echilibru interpretativ (G. Munteanu, D. Micu ș.m.a.)”. – „*Cazul Eminescu*, în „România literară”, nr. 20 / 19 mai 1999. Ținta declarată a „atacului” său critic este Cristian Livescu, care, în articolul *Începuturile unui scandal literar: „Cazul Eminescu”*, din „Convorbiri literare” (mai 1998), notează faptul că, „În loc să fie îndemnați la studiu temeinic, riguros, tinerii filologi *sunt ademeniți în tot felul de comandouri literare* pentru a se compromite” (p. 21).

noștri de seamă. [...] Ne situăm încă pe un teren accidentat, contradictoriu, pe care revizuirile nu se pot desfășura nestingherit, așa cum ar fi fost de așteptat, subminate fiind de puternice forțe conservatoare. Prezente, într-o manieră deseori autoritară și excomunicativă, la Academie, la Universitate, în mediile învățământului românesc în genere, ele nu reprezintă, *de facto*, decât o prelungire, desigur distilată și cu destulă iscusință mascată, a acelei mentalități dogmatice care și l-a subordonat pe G.Călinescu, distorsionându-i conștiința estetică. *Estetismul* pseudolovinescian, ca și *apolitismul* ipocrit, nu formează decât paravanele derutante ale unei moșteniri ideologice, trecute prin diverse etape, autoritariste, dirijiste, intolerante, nereceptive la înnoire” (Grigurcu c, 1999)³¹. Febra demistificatoare, fortificată prin permanenta raportare a „adeptilor revizionisti” la „est-etica” „modelului” V. Ierunca–M. Lovinescu³² îmbracă discursul „autist naționalofob” în haina „intoleranței

³¹ Pentru Gh.Grigrurcu, cel care girează favorabil „analizele, mult mai cutezătoare, ale unor Alexandru George și M. Nițescu, primite cu un cor de insulte”, „G. Călinescu făcea figura Albatrosului baudelairean” – „cu deosebirea că, prin bufonerie, contribuia el însuși la efectul derizoriu al spectacolului burlesc al cărui obiect îl constituia” – „într-o lume reduționistă, pervertită și cinică, în care, sub oblăduirea pontifilor ideologiei, precum Leonte Răutu și Iosif Chișinevski, jocurile literare erau făcute de dentistul Ion Vitner, de inginerul Ov.S.Crohmalniceanu, de autodidactul Mihail Novicov” – *G. Călinescu, la centenar*, în „România literară”, nr. 24 / 16 iunie 1999. Mai temperat, cu toate că subscrie ideii conform căreia „imediat după 1944, Călinescu a fost pentru mulți intelectuali o decepție. Graba cu care s-a aliniat ideologiei comuniste (interpretată și exprimată destul de liber, în stil personal, fie zis), entuziasmul cu care a devenit fruntaș într-o presă aservită unui regim nici măcar bine înscăunat („Tribuna poporului”, „Națiunea”) au părut inadmisibile”, N.Manolescu recunoaște că „generația mea l-a iubit pe Călinescu, așa cum îl descoperea în jurul lui 1960, când noi ieșeam de pe băncile facultății, iar Călinescu, dintr-un deceniu de marginalizare. Tocmai aici apare deosebirea de receptare între noi și cei de dinaintea noastră. Noi ne-am trezit la o viață literară pe cale de a se normaliza sub semnul revenirii lui Călinescu: în publicistica literară, prin rubrica din „Contemporanul” (am debutat în 1962 alături de el!), în roman și în critică, prin reeditări. El a devenit repede pentru noi un exemplu de libertate a expresiei și a gândirii, într-o epocă încă stăpânită de limba de lemn și de *ideile primite* ale ideologiei comuniste. *Istoria* lui (în fapt, interzisă!) ne oferea scara de valori pentru o literatură care, ea însăși, ieșea acum treptat din ceața groasă a proletcultismului” – *Hulitul critic*, în „România literară”, nr. 24 / 16 iunie 1999.

³² Tonul vădit encomiastic al lui Gh.Grigrurcu trădează fidelitatea mentoratului, dar și întreținerea „procesului” deschis criticii autonomiste: „Vârf de lance al criticii românești actuale, Virgil Ierunca a fost acuzat – nici nu se putea altminteri – de «exagerare». Nemaiputându-l stigmatiza în numele propagandei de partid drept năimit al imperialismului, postideologii noștri dedulciți la mănoase cariere cu iz iliescian au schimbat macazul: îi reproșează «fanatismul» și «maniheismul», modul pamfletar, chipurile vitregit de idei. Ierunca se explică astfel: «Este adevărat: dar nu de idei duceau lipsă scriitorii și cărturarii noștri care au ales colaborarea fără nuanțe cu inchișitorii culturii și spiritualității românești, ci de o minimă demnitate. În plus, aservindu-și conștiința, ei au ales Academia, în aceeași vreme în care mulți dintre colegii lor preferaseră Temnița». Enervante rânduri, pentru unii academicieni! Azi, termenii contrastanți se schimbă: pe de o parte Academia (cu minime schimbări, aceeași ca-n «epoca de aur»), pe de alta exilul sau (și) marginalizarea, umiliința, sărăcia. Nimic nu se pierde, totul se transformă”. – *Glose la Virgil Ierunca* (I), în „România literară”, nr. 32 / 16–22.08.2000. La fel, cel de-al treilea episod al foiletonului-laudatio: „Vedem în tandemul Monica Lovinescu–Virgil Ierunca, și sperăm a nu greși în perspectivă istorică, cea mai caracteristică întrupare a conștiinței criticii românești din perioada contemporană, cu o funcție similară celei împlinite odinioară de Titu Maiorescu sau E.Lovinescu.” – Gh.Grigrurcu, *Glose la Virgil Ierunca* (III), în „România literară”, nr. 34 / 30.08–5.09.2000.

anti-colaboraționiste”, un efect întors al mult-denușatei „autorizării sacrosante” încă rezistente în perioada postcomunistă: „Înainte de 1989 (las'că și după), s-a manifestat, în viața noastră literară, o accentuată tendință de sacralizare. Există o categorie de autori, practic imuni la critică (nu era defel ușor, ba chiar, frecvent, cu neputință să scrii altfel decât foarte elogios despre un Sadoveanu sau Arghezi, despre un G. Călinescu sau Marin Preda, ba chiar despre Nichita Stănescu). În jurul scriitorilor tabuizați s-a constituit o speță de exegeți iconoduli. E vorba de un reflex «de sus în jos» al autorității sacrosancte totalitare asupra ierarhiilor scriitoricești, reflex, incontestabil, fertil pentru beneficiarii săi, veniți în valuri succesive” (Grigurcu a, 2000). Devine evident faptul că demersul „căutărilor de pete” nu mizează numai demistificarea „culpei pactizante” care atinge biografist scriitorii ci, mai ales, țintește către „rivali”, statuând subversiv că o astfel de critică, aflată sub incidența mentoratului „est-etic”, „constituie un excelent antidot la postura nu neapărat propagandistică și truculentă, dar măcar demisionară, conformistă, lașă a unora din comentarii noștri de literatură. Îi avem în vedere pe cei ce exprimă principii «curajoase» pe care însă nu le pun în practică (în analiză) niciodată. Pe cei ce «recunosc» necesitatea revizuirilor la modul pur teoretic, rămânând captivii truismelor. Pe cei ce se feresc de punctele de vedere înnoitoare în raport cu numele «mari», cu statutele literelor noastre. Pe cei ce-și conduc corabia cu pânze, socotind că au săvârșit o deosebită ispravă, cel mult până la iluzoriul liman al «Caietelor critice»” (Grigurcu b, 2000)³³. Pactul revizionist³⁴ probează „indisociabilitatea eticului

³³ Reacția lui Gh. Grigurcu este, în acest context, furibund-venală: „O altă învinuire stupidă: blamarea colaboraționismului n-ar însemna decât un proletcultism pe dos. De parcă liberalizarea conștiinței ar putea fi subsumată unui tendenționism, oricare ar fi el. Există de-o parte servituțile spiritului critic înjugat la felurite forme de constrângere, pe de alta libertatea lui. O libertate ce nu admite a fi negociată, a fi condiționată. Și oare vestejirea proletcultismului nu alcătuiește unul din obiectivele majore ale revizuirilor? Oare actualele comentarii postideologice, «apolitice» și «echidistante», pentru a nu mai vorbi și de cele extremiste, care au măcar avantajul sincerității răului, nu sunt, ele, reminiscențe, fie și îndepărtate, ale proletcultului, recoafat în nădejdea că nu va fi recunoscut?” – *Glose la Virgil Ierunca* (III), în *ibidem*.

³⁴ Semnalăm, în acest context, articolul lui Mihai Zamfir, *Un Eminescu între două secole* („România literară”, nr. 34 / 30.08–05.09. 2000) care face notă discordantă în peisajul „demolatorilor de statui”. Plecând de la premisa că „oricât de acaparant, strident și omniprezent se înfățișează acum discursul despre Eminescu, el nu-i decât aparent un discurs pe temă literară: în realitate, are drept obiect pe Eminescu devenit simbol și nu face decât să trateze, luând ca pretext opera eminesciană, o mulțime de teme colaterale, începând cu politica la zi și terminând cu specificul național românesc ori cu istoria românilor. Confuzia generalizată ar trebui totuși întreruptă măcar din când în când, pentru a se putea reexamina, calm, la început de secol, o mare operă a culturii noastre”, Mihai Zamfir lansează câteva linii de forță ale reevaluării estetice a operei eminesciene: 1. „Obsesia poemului romantic, ambiția epopeică eminesciană. Pare curios, dar nicio exegeză de referință n-a privilegiat până acum examinarea poeziei eminesciene sub semnul epopeii, al poemului de dimensiuni colosale”; 2. „Nedesăvârșirea esențială a operei eminesciene [...] reprezintă, după părerea mea, perspectiva din care ar trebui examinată această apariție atipică a literaturii române. Nimeni n-a analizat până acum poezia lui Eminescu prin prisma nedesăvârșirii sale ontologice, a poemului aflat mereu în stadiul de schiță, de treaptă către altceva”; 3. „Contradicția interioară fertilă pe care se bazează orice mare operă literară există și în cazul lui Eminescu; ea n-a fost însă aprofundată, iar enunțarea ei, fugitivă, a survenit mai degrabă din întâmplare decât ca urmare a unei analize aplicate”; 4. „Sindromul unicității” „în sfera a ceea ce numim de obicei proximități sau influențe literare”; 5. Re-lectura postumelor.

cu esteticul”, „având ca obiect nu comportarea metatextuală a scriitorilor, ci textele lor, în care s-a prelins acidul nimicitor al oportunistului” (Grigurcu c, 2000)³⁵, combătând coleric – ca sindrom reactualizat al culturii „implozive”, „forfotiste” (Cesereanu, 2000)³⁶ – formele ideologizant-intruzive ale liniei dirijiste în scriitură. Un program care, dimpotrivă, asociază culpei auctoriale a „conformistului” un simetric scenariu de culpabilizare a textelor literare / critice, invalidându-le valoric prin sentințe destructurante, inoperante însă la nivel estetic. Însă efectul nu este cel scontat, stabilitatea estetică a canonului șaizecist nu a putut fi zdruncinată, așa cum observa și Nicolae Manolescu, într-un articol *Despre revizuire*: „Mari scriitori au fost țintuiți la stâlpul infamiei. Reacțiile s-au produs tocmai în acest punct. S-a protestat contra tratării nediferențiate, iar justițiarismului arătat de unii cenzori

³⁵ În opinia lui Gh. Grigurcu, „cei ce se opun azi discuției critice libere nu pot fi tratați decât ca apărători ai invaziei ideologice, ai scrierilor produse ori metisate de aceasta. Acuzându-i pe susținătorii revizuirilor că *politizează* discursul critic, ei nu încearcă decât să ascundă propria lor concreșcență, defel onorabilă, cu oneroasa politizare efectuată sub zodia secerii și a ciocanului. O a treia cale, cea a *apoliticilor* care disimulează o aderență politică conservatoare ori a *echidistanților* care-și aruncă năvoadele cu cinism în apa tulbure a stagnării, e doar o variantă a imobilismului postideologic. Cei ce se arată panicați de pericolul *negativismului*, al *demolării* valorilor sacrosancte sunt, în realitate, vrăjmașii valorilor în cauză pe care le reduc la pura convenție, la o ritualitate vidă și tot mai agasantă. Nimeni nu neagă faptul că Marin Preda e un autor de seamă, dar a-l feri de o analiză neinhibată de hagiografie, a ocoli chestiunea inegalității scrierilor sale, a cere tuturor să-l guste la fel nu sunt decât erori profund dăunătoare operei în cauză. [...] Nu ne-ar interesa în mod deosebit împrejurarea că Arghezi sau Petru Dumitriu sau Eugen Barbu sau Marin Preda au încasat sume mari de bani din casierile oficialității totalitare, dacă scriitorii în cauză n-ar fi așternut pagini numeroase de slujire a acesteia. Esteticul și eticul se suprapun în produsul literar, în afirmarea publică a unui crez angajând ființa auctorială unică. [...] Regretăm că interesul, comoditatea, lașitatea îi opresc pe unii – destui – critici și scriitori a admite asemenea adevăruri simple, care țin de abecedarul est-eticii, hulite din pricini prea lesne de înțeles, înaintea de-a fi aplicate” – *Actualitatea unui manifest*, în „România literară”, nr. 42 / 25.10–31.10.2000.

³⁶ Mărturisind că „scepticismul meu privind cultura română nu este unul demolator, fiindcă, făcând parte eu însămi din ea, scopul meu nu este să desfid, ci să înțeleg cauzele. Nu doresc să mă circumscriu vreunui fatalism autohton; iar la perechi de termeni opuși precum cultură majoră/minoră nu vreau să recurg, pentru că mi se par depășiți și am alergie la proverbiala noastră desuetudine”, Ruxandra Cesereanu identifică trei „defecte” ale culturii române: 1. „Este inoperantă în sensul în care, deși motorul ei merge înăuntru, în exterior, în afară, exportul a ceea ce ar trebui să fie o cultură validă este de o ineficiență evidentă. [...] Grupați pe nuclee de interes, fie ele generaționiste sau nu, literații români aplică principiul *carpe diem* la însăși cultura din care fac parte”; 2. „Cultura română este implozivă. Ea are vocația neterminării, o ia mereu de la capăt și pre limba sa pierde. Legenda Meșterului Manole i se potrivește ca o mânășă, cel puțin în privința actului de a construi zadarnic, în gol. Cultura română nu știe să-și folosească vigoarea și nici originalitatea (atât cât le are) și, chiar dacă nu se prăbușește precum o clădire veche, dinamitată prin implozie, ea se frânge, ca și cum nu ar avea coloană vertebrală sau ca și cum ar fi bolnavă de osteoporoză. Este gelatinoasă și moluscoasă, dacă este să folosesc termeni tactili.”; 3. „Cultura română este colerică; undeva, mai sus, am amintit deja efervescența ei. Coleric înseamnă, printr-un termen necanonic, dizgrațios și lipsit de reverență, de nu cumva chiar argotic, forfotistă. Se aprinde și agită din orice și nimic, propune azi literați care a doua zi nu mai înseamnă nimic sau, dimpotrivă, umbrește în anonimie scriitori valoroși. Este pasionată de generații și mode, cancanuri de ultimă oră, teme în vogă. Iar această agitație și iuțime de moment o fac să fie iritant-sonoră, dar nu consistentă” – *Aiud la Veneția*, în „România literară”, nr. 42 / 25.10–31.10.2000.

morali i s-a replicat că un mare scriitor, chiar dacă a colaborat cu oficialitatea comunistă, nu trebuie tratat ca un simplu infractor. Părerea mea a fost din capul locului aceea că adevărul se cuvenea rostit, fără menajamente, dar că exclusivă reconsiderare morală, oricât de necesară în procesul comunismului, nu poate pretinde să fie o reală revizuire, care să schimbe ierarhiile. S-a întâmplat ce era de prevăzut: scara de valori stabilită cu treizeci de ani în urmă n-a putut fi înlocuită cu alta, în pofida libertății de exprimare și a contextului radicalizat de după 1989” (Manolescu, 2000). Deși se declară fervent opozant al „instituționalizării”, „canonul est-etic” se sprijină, paradoxal, pe o „instituție” auto-legitimantă: „Croită din cel mai pur intelectualism, adeptă a eticului atitudinal, Monica Lovinescu are de luptat în posteritate cu miturile confecționate ale nomenclaturiştilor și ale disidenților șovăielnici, cu parti-pri-urile exclușilor imorali și, mai ales, cu ingenuitatea celor de azi. Într-adevăr, e dificil de acceptat un om care și-a înțeles rostul istoric fără a da lecții de libertate ori de democrație, preferând, în schimb, să pledeze pentru crearea unor repere interioare totdeauna etice. Monica Lovinescu a încetat a mai fi o entitate după Revoluție, devenind o instituție” (Miheș, 2008: 7). Codul „encratic” (Borza, 2010: 84), precum și refuzul „reciclării propagandistice” a „îngerilor căzuți”³⁷ devin elemente de susținere a unei „retorici întoarse” pentru care „soluția salvării prin cultură – considerată formă respingătoare de compromis ori de colaboraționism” (Borza, 2009: 27) este supusă demistificării eticiste, la fel ca și profilul intelectualului postdecembrist care „amintește prea adesea de perioada predecembristă. Revoltat, cârcotaș, indignat de absurditățile vieții de zi cu zi, proiectându-se într-un veritabil lider de opinie, scriitorul român coboară în agora învăluit de faldurile estetismului. Deși deține fin spirit de observație, cu toate că identifică de multe ori problemele stringente ale conaționalilor, intervențiile sale publice sfârșesc în a falsifica prin literaturizare facilă aproape toate temele abordate. Nici nu e de mirare că majoritatea grupurilor de dialog social din ultimele decenii au degenerat în bolboroseli autiste ori au acceptat, la fel de vinovat ca înainte de '89, supunerea față de autoritatea politică.” (Borza, 2009: 27) Într-o astfel de ordine deformată de idei, condamnarea „mecanismului oportunist”

³⁷ Sintagma este folosită de Gh. Grigurcu pentru a desemna, în viziunea sa, „recuperarea” neo-comunistă a foștilor disidenți, în perioada post-decembristă: „Augustin Buzura face parte din falanga ex-disidenților (Mihai Botez, Andrei Pleșu, Virgil Tănase etc.) pe care regimul conservator, instaurat pe urmele răsturnării din decembrie, i-a folosit cu schepsis, cam în felul în care oficialitatea comunistă s-a slujit de propagandiștii săi «rafițați», în epoca dejistă G. Călinescu, M. Ralea, Petru Dumitriu, iar în epoca ceaușistă Alexandru Ivăsiuc, Virgil Cândea, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Alexandru Balaci, Dan Hăulică (ultimul recent laureat al premiului României Mari, așa, ca să nu se uite un anumit gen de merite!). Istoria se repetă. Era și este nevoie de «specialiști», de «fețe subțiri», de «pene fine» care să dea lustru imposturii, s-o facă, pe cât cu putință, mai atractivă - și de unde să fie procurați atari disponibili dacă nu din zona «luminoasă» pe care au reprezentat-o până la un punct, cu ale cărei însemne trec fraudulos în umbra pe care speră a o orna cu ele? «Îngerii căzuți» ai culturii mai sunt la preț! Pe urmele autorității comuniste, cea postcomunistă ar putea folosi o faimoasă propoziție reluată de Caragiale, în variantă răsturnată: urăsc trădarea, dar îi iubesc pe trădători. Îi iubesc și-i răsplătesc în consecință!” – *Măsura iubirii*, în „Familia”, nr. 1 / ianuarie 2011, p. 19.

posttotalitar legiferează procesul „nomenclaturiștilor culturali”³⁸, un scenariu de multe ori individualizat, țintind explicit către o mult-dorită „reechilibrare” valorică a criticilor „democrați” și „reconstrucție” a canonului. Tipologia „oportunistului” postdecembrist o reflectă mimetic, într-o oglindă valorică distorsionantă, pe cea a „colaboraționistului” predecembrist: „autori, nu doar orgolioși ci și vanitoși, care au reușit să urce pe trepte administrativ-politice, să facă parte din noua nomenclatură culturală, întrucât scaunele deținute odinioară de Mihai Beniuc, Zaharia Stancu, Eugen Barbu, Titus Popovici ș.a. n-au rămas vacante!”, precum și gruparea unor „literați la fel de ambițioși, la fel de ariviști, dar care, mai tineri ori mai puțin norocoși fiind, n-au izbutit încă a intra în jinduita nomenclatură. Drept care exersează cu sârg diverse tactici oportuniste, în primul rând adulara celor deja ajunși, plierea pe moda zilei, mimetismul reflexelor de aprobare și refuz care par a garanta succesul momentan. Date fiind satisfacția ajunșilor ca și aspirația celor ce-i iau drept model pentru a intra în structura lor privilegiată, ultimele două clase au ca numitor comun conservatorismul. Exponenții lor se feresc cât pot de revizuirii și acceptă polemica doar în măsura în care propozițiile ei constituie o manevră de defensivă a conformismului” (Grigurcu, 2007: 129).

Mecanismele defulorii ale „autismului” revizionist devin altfel evidente, compensând prin elanul demistificator „efectul de reîntregire” valorică a identității personale în derivă. O strategie de impunere a unei pseudoautorități critice care, însă, se auto-deconstruiește. Încă un argument: în numărul 50 din decembrie 1995 al „României literare”, Gh. Grigurcu publică un articol normativ insolit despre formele *Exilului intern* din epoca „de tristă amintire”, punând în discuție modalitățile de rezistență ale scriitorului provincial, „insubordonabil”, ale „iobagilor ideologici” (Gh. Grigurcu) care redefinesc spațiul de provincie drept enclavă carcerală cu două alternative de supraviețuire: „Exilului văzut ca revelator al profunzimilor îi răspunde, pe plan intern, cel mai mare risc al inhibiției, al aplatizării, al descompunerii. Neavând în preajmă niciun sprijin, niciun punct de atracție, nicio energie binevoitoare, relegatul intern trebuie să lupte mai mult ca oricine pentru ca, în detenția sa cu ziduri de văzduh, însă nu mai puțin precise, să-și păstreze demnitatea și imanența ființei. Altminteri e pândit de abrutizare, de ratarea jos-provincială, de tip cehovian (Ionici, unchiul Vanea)” (Grigurcu, 1995). Variantă distopică a exilului extern, diasporic, dar totuși puternic ancorată în realitățile social-politice contemporane, „maidanul

³⁸ Cele două sintagme reproduse aparțin lui Gh. Grigurcu, în opinia căruia, în „lumea pe dos” postdecembristă „mecanismul oportunist a rămas același. S-au schimbat doar personajele, și nici acelea în toate cazurile! Spre deosebire de predecesorii lor care jurau pe politica partidului unic, noii oportuniști se caracterizează printr-un astuțios *apolitism* care nu e decât o mască a unor angajări politice evidente. Unul din ei, notoriu iliescian, ajuns în capul Academiei, face grimase la adresa democraților acuzându-i exclusiv pe aceștia că fac politică. [...]. Deveniți miniștri, parlamentari, mari ștabi plini de morgă, nomenclaturiștii culturali în curs practică un joc bizar. Prefăcându-se legatari ai opoziției la comunism, atribuie fără sfială celor ce cutează a-i contraria etichetele infamante ale apartenenței la totalitarism. E modul lor specific de-a contraargumenta”. – *Sechelele epocii comuniste, aidoma unor viruși perfizi*, în „Viața românească”, nr. 3–4 / martie–aprilie 2007, p. 123.

ontologic” (Gh.Grîgurecu) protejat de spațiile citadine marginale și activizat prin strategii privative, precum cele ale domiciliului forțat, ale „securizării” orașelor prin închiderea dinamicii *in / out* sau ale presiunilor exercitate asupra individului „gânditor”, pare a legitima, în viziunea criticului, forța maximă a opresiunii ideologice: aici, în provincie – și nu în Centrul de radieră bucureștean – s-au manifestat adevăratele represalii doctrinare și fizice ale „răsculaților” literari. Lipsit de „bruma de satisfacții, relativele avantaje ale diasporei”, înstrăinatul „în propria casă”, un combatant social pasiv al regimului, dar intermediind idei și poziții iconoclaste oculate în scriitura sa, nu are ca ofertă compensatorie decât pe cea a „adâncirii în sine, a regăsirii în asprimea reclusiunii impuse, a eventualelor scrieri secrete, pândite mereu de vigența poliției politice, dar și a mediului filistin, gata a da o mână de ajutor oficialității represive. Libertății de-a rupe punțile cu o lume alienantă îi ia locul obligația de a-i inhala cotidian atmosfera, de o poluare maximă în locurile izolate, uitate de Dumnezeu. Libertății de a-ți construi o nouă identitate îi răspunde nevoia de a-ți aprofunda, deznădăjduit, propria identitate lezată” (Grîgurecu, 1995). „Captivii marginii” (criticul amintește aici de jurnalul lui I. D. Sârbu, un „împământent” în toposul concentraționar-concentric al Craiovei), având de înfruntat un aservilism nomenclaturist local feroce, potențat, în viziunea analistului, de complexul inferiorității activ în raport cu sistemul represiv central, sunt noii locuitori ai „rezervației indezirabililor” – provincia: „Un soi de Siberie cu circumferința pretutendeni și cu centrul nicăieri. Deoarece, în ciuda tendinței sale centralizatoare, sistemul comunist n-a fost în stare a crea metropole, centre autentice din punct de vedere cultural, făcând totdeauna, în perspectiva europeană și mondială, figura unei provincii iremediabile. În cadrul provinciei ce o reprezenta în genere, a înjghebat o provincie derivată, cu locuri, la rândul lor, bine delimitate, cu țarcuri păzite în vederea reprimării indezirabililor. O gheena de meschinărie și turpitudine” (Grîgurecu, 1995).

„Estetica” periferiei ca insulă de rezistență anticomunistă, pe care o propune Gh.Grîgurecu, este seducătoare în aparența ei, beneficiind de motivațiile solide ale „dosarelor” izolaților provinciali (I.D.Sârbu este, incontestabil, un argument în acest sens), dar, totuși, o întrebare fundamentală rămâne neelucidată: de ce Provincia este spațiul care privilegiază actele de rezistență creatoare în defavoarea celor manifestate în perimetrul Centrului? Doar argumentul că nomenclaturistul local este mai zelos decât cel „de la Centru”, în virtutea unui sindrom al inferiorității compensat prin exces de obtuzitate și insolență, nu convinge. Ni se pare interesantă această poziție – ca „ofertă normativă” – care vine din partea unui analist, el însuși „provincial într-ale criticii” (chiar și în postura de „opozant al regimului”, titlu adesea adjudecat fără „un probatoriu” inatacabil), care parcă își alimentează un propriu „complex al marginalității”, stimulând o imaginară, dar feroce „competiție” personală cu figurile analiștilor consecvenți, legitimați valoric de realitatea unui „timp al criticii” care „a curs în favoarea lor”, validându-le definitiv perspectivele și principiile estetice în judecarea operei literare, deci, prin urmare, principiali și constanți în actele lor recuperatorii. De aceea, nu putem decât

să-i cităm criticului, în contra-replică, propriile cuvinte cu care își încheie demonstrația: „Îl rugăm pe Toma necredinciosul să pipăie aceste răni și să aibă măcar decența nu de-a *urla*, nici măcar de-a șopti, ci de-a recunoaște în sine: *este*” (Grigurcu, 1995).

În această ordine de idei, articolul lui Gh.Grigurcu de sfârșit de an 1995 prefațază, mai bine spus, „pre-normează” seria atacurilor din edițiile „României literare” din anul următor, 1996, o „prigoană a trădătorilor” instrumentată în numele unui „re-vizionarism anti-pactizant / est-etic”, a unei „curățenii ideologice a profilului biografic/empiric” al scriitorilor. Și, nu întâmplător, „epurarea” literaturii române de „elementele nocive” – iată cum se repetă istoria în epoca postrevoluționară, a democrației re-câștigate! – începe cu modelele recunoscute valoric, cu „vârfurile” sale legitimize, cu Centrul. În ianuarie 1996, folosindu-se de un discurs cameleon cu țință declarată – punerea față în față a două figuri tutelare, Lovinescu și Călinescu și a celor două programe postdecembriste care le urmează îndeaproape spiritul și legea „verbului” – Gh.Grigurcu proiectează, de fapt, o „mitologie personală” compensatorie a sindromului inferiorității care îi marchează din umbră propriile expozeuri interpretative. Demonstrația în sine își trădează insuficiența, dar și tendențiozitatea afișată la nivel declarativ: cele două modele canonice de „cum se face critică literară” sunt puse în relație de excluziune reciprocă nu prin argumente estetice privind construcția principială, ci, inevitabil, prin plusarea contaminărilor biografice cu „ideologia pro-pactizantă” care ar invalida o metodă, *recte* călinesciană. Pe de o parte, „antioportunistul prin excelență”³⁹ – E. Lovinescu –, pe de alta „conformistul” G.Călinescu. (Ne)aderarea omului biografic / empiric la doctrina politică totalitaristă, un factor totalmente extra-literar, este chemată să arbitreze cuantumul (non)valoric al celor două programe critice. Miza articolului are, în primul rând, reverberații postrevoluționare, demontând în virtutea unui asemenea „argument” o școală și figurile sale emblematice. În al doilea rând, pe un plan secund, aparent evaziv, dar atât de percutant în intenționalitatea lui mascată sub aura unui „excurs asupra metodei”, demonstrația lui Gh.Grigurcu funcționează ca proiect auto-legitimator, proiectând o opțiune – care, paradoxal, este fundamentată pe criteriile non-literarului – compensatorie a „marginalului” aflat în postura de a răzbi și auto-impune în canonul Centrului. Sentințele orchestrează unilateral, determinist și implacabil „procesul călinescienilor” postdecembriști, puși la zid și etichetați denigrator, în dichotomie („punere în antiteză” care, trebuie să precizăm, nu are consistență și percutanță atunci când intră în scenă vectorul estetic de raportare la ideologia metodei) cu „victimizații”, „exilații”, „rezistenții anticomuniști” lovinescieni: „Chipul tutelar al lui E. Lovinescu ne confirmă gândul că orice autoritate reală are un temei sacrificial. Masca sa în care au împietrit un dramatism asumat, o continuă suferință domptată, alcătuieste – ne dăm seama tot mai bine – un etalon pentru autenticii săi continuatori. Nu dăm exemplele

³⁹ Opoziția maniheistă este susținută de Gh.Grigurcu în articolul *Considerații asupra lui E. Lovinescu*, în „România literară”, nr. 2 /17 ianuarie 1996.

care se află, de altfel, foarte la îndemână. Aproape fără excepție, acești continuatori au urmat un periplu de viață dificil, în mai multe rânduri au fost victimizați de interdicție, prigoană, temniță, exil. N-a fost ușor pentru ei (nu este încă) a corecta, cum am spune în termeni lovinescieni, *echilibrul negativității dintre merit și recunoaștere*. Marca lor o formează o doză de inadaptare, în virtutea idealului valorii și al constanței de caracter. În orice caz, nu în rândul ariviștilor, aranjorilor, conjuncturalilor sunt de căutat actualii lovinescieni. Falsul lor moral nu face decât să sublinieze autenticitatea, s-o legitimizeze prin contrast” (Grigurcu, 1996). Prin ricoșeu, „inadaptații” contemporani își validează parcursul personal prin aderența invocată la ilustrul magister, maximalizând „rechizitorul biografic” al Autorului în criteriile judecării Operei, un „ideal al valorii” și „o constanță de caracter” față de care, mărturisim împăcați, Lovinescu nu a avut nici o afinitate. Mai mult, tabăra călinescienilor, „manipulatori tendențioși” ai esteticului, constituie, în viziunea analistului, o adevărată „menajerie demonologică”, o „mașinărie infernală”, „deformatoare” a valorilor organizată într-o castă de grup: „Esteții tendențioși de la „Literatorul”, bunăoară, au comprimat concepția lovinesciană, mai exact spus au mutilat-o pentru a o lipsi de eficiență în prezent. *Lovinescianismul* lor e unul estropiat. Frustrându-l de însemnele unei *atitudini militante, bărbătești*, l-au transformat într-un serv al oportunismului lor incontestabil. I-au pecetluit gura, i-au legat brațul. Îi cer servicii, în schimbul unei recunoașteri pur formale. Este aceasta o nouă, insolită, etapă a negării lui E. Lovinescu. Ea se încadrează, relevant, în peisajul anamorfotic al momentului postdecembrist. Răspunde acelei tendințe de combinare eteroclită și repulsivă, de asociere promiscuă și colcăitoare a unor factori ce păreau a nu avea nici un fel de afinități ori chiar a se respinge. Viermuiala relictelor totalitarismelor, dispuse a fraterniza prin sfidarea unor antagonisme de-o viață alcătuiesc un fundal propice unui asemenea fenomen monstruos. În această zonă a pierzaniei, bizareria grefelor n-ar mai trebui să ne surprindă. Așa cum printr-o chirurgie politică a fost încercat *socialismul* cu fața umană, printr-o chirurgie estetică se experimentează *lovinescianismul* cu fața inumană. Un lovinescianism dereglat, aidoma unui Golem impulsionat a dărâma însuși spiritul critic. Oare *misticii* și *mistagogii* cu care s-a războit E. Lovinescu mai există la ora de față? Avem impresia că da, metamorfozați asemeni unor viruși nevoiți a rezista împotriva noilor mijloace terapeutice, sub chipul misticilor și mistagogilor *esteticului pur*, oficios. Sunt vameșii și fariseii credinței în estetic.” (Grigurcu, 1996) Tușele unui astfel de portret (pe care l-am reprodus din dorința de a-i evidenția criteriile interne de operare și judecată critică ce discreditează definitiv atât pe autorul ei, cât și calea de interpretare aleasă – o *vendetta* personală fără finalitate valorică) frizează absurdul, justificându-se doar din perspectiva unui bluf retoric țintit asupra „demistificării” „pactizantului” tutelar, G.Călinescu. „Rechizitoriul” este structurat pe o singură coordonată de semnificație – postura „ideologic servilă” a „Divinului” (Gh.Grigurcu) față de un regim „compatibil” cu structura sa interioară și, inevitabil, discreditanțând tipul de critică pe care îl propune magistrul. În viziunea analistului „României literare”, „demitizată” ca discurs și practică a interpretării prin însăși

condiționarea politizantă, metoda călinesciană, „tendențioasă” în strategiile judecării operei, regizează un scenariu critic care se auto-invalidează prin însuși „comportamentul imoral” al ideologului său. „Emulii” postdecembriști nu ies, nici ei, de sub incidența sentințelor demolatoare, fiind suspectați de supralicitarea, în descendența modelului călinescian, a propriului ego dictatorial care „sufocă” libertatea de expresie a operei prin aserțiuni „estetizante”, „nonmilitante”. De altfel, într-o asemenea „demonstrație critică pertinentă”, modelul Călinescu „inoportunează” deschiderile postdecembriste ale criticii prin inconsecvența poziției, prin abdicarea de la principiile estetice în favoarea celor interesat-personale, colaboraționiste. Sunt aduse ca argumente, evident distorsionate pentru „eficacitatea” definitivării statutului de „inculpat”, „nesăbuita sa ambiție” a recunoașterii oficiale pe modelele Sadoveanu (un alt beneficiar de „dosar” celebru al fenomenului pactizant) și Parhon, precum și „apologia lui Stalin” și a tezelor jdanoviste din 1944 colportate spre „persiflarea partidelor istorice”. „Scrib decepționat” al regimului care nu i-ar fi gratificat „eforturile” printr-o impunere la nivel de autoritate critică (de parcă mai avea nevoie de așa ceva!), maestrul devine un meschin „decepționat al sistemului” care nu-i întoarce „serviciile”: „Această lipsă de încredere și afecțiune partinică a fost marea sa durere. Scos de la catedră, împiedicat a-și tipări cărțile și chiar a călători peste hotare pentru a-și îngriji sănătatea (*iată o recunoaștere neintenționată a statutului de indezirabil!* – n.n.), a putut rumina, neîndoios, tema ingratitudinii unei puteri corupte, căreia s-a silit a-i închiria pana în condiții ce le nădăjduia avantajoase. Geniul său condus de vanitate s-a pomenit în postura de personaj naiv de fabulă. Între soarta sa și cea a lui E. Lovinescu există o deosebire considerabilă. Oricât îi admirăm pe amândoi, nu putem a nu-l prefera, ca model, pe cel a cărui soartă a ilustrat sacrificiul real, ca sursă a autorității” (Grigurcu, 1996). Această opțiune personală a vehementului procuror nu deranjează decât în măsura în care este erijată în dimensiune modelatoare a criticii postrevoluționare, alimentând o falsă opoziție structurală care se auto-discreditează de la sine odată cu impunerea postulatului estetic. În realitate, acest tip de demers, al melanjului infertil de criterii (etic/estetic) funcționează prin ricoșeu spre „validarea” critică a propunătorului ei: nu este vizată decât recuperarea unei mitologii personale deghizate, a unei biografii camuflate sub eticheta „oponentului” și a „dreptei măsuri”.

Programul critic individual astfel construit se erijează în proiect postdecembrist recuperator al „adevărurilor operei și autorilor”, mizând în realitate pe motivații non-estetice ale eșafodajului interpretativ, condiționând miza estetică a scriiturii de evidențele contextuale social-politice. Mai mult, scriitorul însuși este demonizat, biograficul / empiricul (în fapt, opțiunile ideologice ale autorului / dinamica politizantă a contextualizărilor lui intra-doctrinare, pre- sau postdecembriste) sufocând interstițiile valorice ale operei în sine. Ficțiunea ca produs al imaginarului creator, în toate compartimentele sale de valoare, este anulată de supra-ordonarea prin artefactul scriitorului ca „ficțiune ideologizată”, în realitate o re-ficționalizare legitimantă a „omului în istorie” care creditează acum actul critic în defavoarea primatului estetic. Externalizarea operei, deturnarea ei de la funcția primară de cunoaștere / re-cunoaștere

a unui raport personal cu universul, mediind un sens și propunând o ipostază a experienței individului / lumii, nu poate funcționa decât ca o oglindă limitativă și deformatoare, proiectând vindicativ sentințe și nu potențialități de semnificație. „Revizuirea” în sens lovinescian, deturnată de la funcția estetizantă inițială și asumată postdecembrist ca element ordonator al „mărturiei” scriiturii care nu mai probează virtualități de creație ci, dimpotrivă, condiționările extra-literare ale spațiului ficțional intrinsec, articulează un imens „câmp de luptă” al dilemelor contemporane în care polemicile, confruntările, dilemele criticilor „jurați” interrelaționează într-un spectacol, deseori grotesc, cu actori-scriitori care sunt puși să performeze partitura regizată a „demascării”. Mult-invocatului retard cultural, ca și limitării restrictive într-un „naționalism retrograd, al aderenței exclusiviste la o ierarhie canonică imuabilă”, stimulând colateral efectele localismului cultural ca factor al „defezării” față de Europa, le sunt căutate, cu înverșunare, motivațiile. Surprinzător (sau nu) acestea sunt adeseori descoperite în anchetele realizate de reviste literare „oponente”. Este cazul numărului 11–12/1996 al „Caietelor critice” care dezbate tema literaturii române postbelice, găzduind intervenții și opinii ale scriitorilor și criticilor preocupați de validitatea estetică a textelor perioadei și care stârnește reacții furibunde în comentariul lui Gh.Grigurcu. „Dreptul său la replică”, intitulat sugestiv „*Siberia spiritului*” și *calomnia*, publicat la distanță de un an, în nr.21 din 28 mai 1997 al „României literare”, este construit resentimentar pe demontarea oricărei idei radiante dinspre „tabăra conservatorilor apolitici”, indiferent de pertinența lor estetică. Intenția, de altfel onorabilă, a „Caietelor” de a medita rațional asupra rezistenței valorice a literaturii generate în spațiul ostil al frecvent invocatei „Siberii a spiritului” (Monica Lovinescu), fără orgolii refulate și ambiții de grup, este agresiv atacată: „Autorii ce n-ar fi dispuși a respecta anume clișee și tabuuri se văd taxați, pentru orice eventualitate, înainte de-a lua cuvântul: «nu se poate nici să ne blocam într-o atitudine de denunțatori ai clasicilor noștri, să ne complăcem în atmosfera isterică a unui fel de interminabilă ședință de demascare a creatorilor de valori. A proliferat în ultimii ani la noi tipul căutătorului de pete... la alții, de preferință mult superiori lui ca talent, al justițiarului autoînscăunat, care taie și spânzură, după pofta inimii, fără ca necesarele proteste să se facă limpede auzite pe cât mai multe voci». Cât privește revizuirea valorilor, aceasta e recunoscută cu un sfert de gură, spre a se denunța, agresiv și, deci, intimidant, «o forțare aberantă a acestui proces, un fel de asalt dat asupra ierarhiei valorilor, cu scopul, uneori declarat, de a o răsturna, demola, pulveriza»” (Grigurcu, 1997). Sindromul ego-marginalității, dublat de un reflex compensativ al auto-validării, forjează evident atacul criticului „revizionist”, un „ilustru neinvitat” la dezbateri⁴⁰, care descalifică în ritmuri consecvente proprii „construcții critice interioare” fiecare luare de poziție a participanților la anchetă. „Nodul gordian” este

⁴⁰ „Îl las la o parte pe subsemnatul, care, deși frecvent amintit în corpusul anchetei, este evident că nu putea fi invitat, neîncăpând în cadrul magnanim de «libertate reală a spiritului» și de «respect pentru opinia celuilalt», propus de „Caiete critice”. Recunoaștem că nu ne-am făcut niciun fel de iluzii în această privință” – Gh.Grigurcu, „*Siberia spiritului*” și *calomnia*, în „România literară”, nr. 21/28 mai 1997.

reprezentat de semnificațiile și autenticitatea sintagmei „Siberia spiritului” ca structură geomenală, ideologică și simbolică, reprezentativă pentru România de după 1945. Suspectând adversarii („literatori” și „caietnici”) acestui concept aplicabil literaturii din perioada comunistă de „o înverșunare ce ilustrează orientarea mai mult ori mai puțin disimulată a revistei, recte spiritul conservator, nelipsit de un substrat politic, ce-o animă”, analistul „României literare” îi acuză de „calomnie crasă, indice al derutei, disoluției intelectuale și etice” (Grigurcu, 1997). Argumentele converg, iarăși, sub aparența „îndreptării apelor spre o albie firească”, spre o demonstrație cu finalitate ego-centrată. În dubla ei semnificație, de captivitate într-un spațiu geografic și cultural satelizat, cu „privirea întoarsă definitiv către răsărit” dar și de topos al „supraviețuirii ingrate”, „Siberia spiritului” reprezintă protejarea tacită a „colaboraționiștilor”, dar și prigoana elitelor „inconformiste”: „Întâmplător subsemnatul face parte din rândul celor în măsură a certifica, prin propria lor biografie, o lungă perioadă în care n-au avut dreptul de-a ocupa un serviciu și o lungă perioadă de exil intern. Scutit fiind doar de detenția în închisoare, am avut *privilegiul* de-a cunoaște direct toate celelalte măsuri represive ale regimului comunist. Am experimentat nu doar Siberia generică, lagăr al întregii țări comunizate, ci și multă, foarte multă vreme, Siberia marginalizării, a locului sterp prin izolare și supraveghere polițienească, Siberia domiciliului obligatoriu. «Nu știu alții cum sunt», dar, în felul acesta, Siberia băștinașă a ajuns a alcătui o parte din viața mea ireversibilă, o umbră statornică a conștiinței mele” (Grigurcu, 1997). Articularea normativă a „exilului intern” – ca enclavă de autentică rezistență care proiectează drame interioare și forjează figuri de „eroi-opozanți ai periferiei” – pe care o întreprinde criticul într-un număr anterior al revistei – își probează acum utilitatea în elaborarea „mitului personal”, a ideo-grafiei „deținutului cultural” la care apelează analistul ca argument suprem în instrumentarea critică a dosarelor „oportuniștilor”. Ca într-o subtilă „comedie umană”, punctând absența unei axiologii de referință, compensată însă prin supralicitarea *exemplum*-ului personal, pus să vorbească ori de câte ori polemica de idei îl pune în inferioritate, Ion Simuț îi creionează un portret memorabil: „Lui Gh.Grigurcu îi lipsește, în primul rând, ideologia critică. Nu sensibilitatea, nu discernământul estetic, nu reacția polemică, nu simțul prezentului – ci Ideea (sau ideile). [...] Gh.Grigurcu este dator cu cel puțin un mare eseu monografic despre un autor clasic sau modern (ar putea fi E. Lovinescu sau Ion Pillat, N. Davidescu sau Leonid Dimov). Fără îndeplinirea acestor condiții, posteritatea va fi mai severă, dacă nu chiar ostilă, rezervându-i inegalabilului critic un rol secundar. Oricare critic de întâmpinare are aceeași soartă: dacă nu pune ordine în cărțile citite de-a lungul unei vieți, dacă nu le găsește un punct de echilibru și stabilitate în rafturile unei sinteze, se prăbușește biblioteca peste el. Probabil ca proiecția istoriografică sau sinteza ideologică sunt erori, în măsura în care ignoră sau sacrifică unicitatea operei și inefabilul ei. Dar posterității îi plac erorile spectaculoase, solide, închegate, bine articulate”⁴¹. „Mitul personal” al criticului revizionist se prăbușește astfel sub propria greutate. Definitiv.

⁴¹ Ion Simuț, *Ce-i lipsește criticului Gheorghe Grigurcu?* în „România literară”, nr. 33/20 aug., 1997.

BIBLIOGRAFIE

Articole

- Borza, C., 2009, *Întoarcerea estetismului*, în *Vatra*, nr. 7–8.
- Borza, S., 2010, *Despre intelectualii din Est și noua cultură a consensului*, în „Familia”, nr. 11–12.
- Cernat, P., 2000, *Frontul salvării lui Eminescu (I)*, în „Observatorul cultural”, nr. 1/29 februarie.
- Cesereanu, R., 2000, *Aiud la Veneția*, în „România literară”, nr. 42 / 25.10–31.10.
- Chivu, M., 2007, *Mitul lui Eminescu, contemporanul nostru*, în „Dilematica”, nr. 9 / februarie.
- Cistelean, Al., 2005, *O nouă formă de autism: critica literară (în atenția doctorilor de specialitate)*, în „Vatra”, nr. 1–2.
- Dimisianu, G., 1999, *Eminescu revizuit*, în Bădescu, C. P., *Cazul Eminescu – polemici, atitudini, reacții din presa anului 1998*, Pitești, Editura Paralela 45 (articolul este publicat inițial în „Ramuri”, nr. 4/ aprilie 1998).
- Dimisianu, G., 2011, *Starea criticii (I, II)*, în „Ramuri”, nr. 4–5.
- Dorian, G., 1999, *Obediență, slugărnice sau devotament*, în Bădescu, C. P., *Cazul Eminescu – polemici, atitudini, reacții din presa anului 1998*, Pitești, Editura Paralela 45 (articolul este publicat inițial în „Hyperion”, nr. 2/1998).
- Grigurcu, Gh., 1995, *Exilul intern*, în „România literară”, nr. 50 /20 decembrie.
- Grigurcu, Gh., 1996, *Considerații asupra lui E. Lovinescu*, în „România literară”, nr. 2 /17 ianuarie.
- Grigurcu, Gh., 1997, *„Siberia spiritului” și calomnia*, în „România literară”, nr. 21/28 mai.
- Grigurcu, Gh. 1998 a, *Critică și revizuire*, în „România literară”, nr. 8/ 4 martie.
- Grigurcu, Gh. 1998 b, *Despre negație*, în „România literară”, nr. 27/ 8 iulie.
- Grigurcu, Gh. 1998 c, *Un enfant terrible: Alexandru George (I)*, în „România literară”, nr. 37 / 16 septembrie.
- Grigurcu, Gh., 1999 a, *Eminescu între iconodulie și iconoclastie*, în Bădescu, C. P., *Cazul Eminescu – polemici, atitudini, reacții din presa anului 1998*, Pitești, Editura Paralela 45 (articolul este publicat inițial în „Jurnalul literar”, nr. 1–2/ martie 1998).
- Grigurcu, Gh., 1999 b, *Eminescu și „paznicii templului”*, în Bădescu, C. P., *Cazul Eminescu – polemici, atitudini, reacții din presa anului 1998*, Pitești, Editura Paralela 45 (articolul este publicat inițial în „România literară”, nr. 2429/ 24 martie 1998).
- Grigurcu, Gh., 1999 c, *G. Călinescu, la centenar*, în „România literară”, nr. 24 / 16 iunie.
- Grigurcu, Gh., 2000 a, *Glose la Virgil Ierunca (II)*, în „România literară”, nr. 33 / 23–29.08.2000.
- Grigurcu, Gh., 2000 b, *Glose la Virgil Ierunca (III)*, în „România literară”, nr. 34 / 30.08–5.09.
- Grigurcu, Gh., 2000 c, *Actualitatea unui manifest*, în *România literară*, nr. 42 / 25.10–31.10.
- Grigurcu, Gh., 2007, *„Sechelele epocii comuniste, aidoma unor viruși perfizi”*, în „Viața românească”, nr. 3–4 / martie–aprilie.
- Grigurcu, Gh., 2011, *„Vatra”-dialog cu Gheorghe Grigurcu: „N-aș putea consimți la ideea unei dispariții a criticii”*, nr. 3–4.
- Manolescu, N., 1999, *Eminescu, pro și contra*, în Bădescu, C. P., *Cazul Eminescu – polemici, atitudini, reacții din presa anului 1998*, Pitești, Editura Paralela 45 (articolul este publicat inițial în „România literară”, nr. 12/ 1–7 aprilie 1998).
- Manolescu, N., 2000, *Despre revizuire*, în „România literară”, nr. 48 / 6.12–12.12.
- Miheș, M., 2008, *Evaluarea unei singurătăți*, în „Familia”, nr. 4 / aprilie 2008.
- Mușat, C., 2001, *Identități alternative. Variațiile identității în spațiul public postcomunist*, în „Observatorul cultural”, nr. 64 / 15 mai.
- Neagoe, G., 2011, *Tranzacții universitare. Mircea Angheliescu (ed.) – Literatură și politicul*, în „Cultura”, nr. 322 / 5 mai.
- Negrice, E., 2011, *Dialog cu Cornelia Maria Savu: Care slugă nu a visat să îmbrace măcar o dată cămașa de zale a stăpânului*, în „Cultura”, nr. 54.

Replica celui vizat nu întârzie să apară, desfășurându-se în două ample articole-răspuns intitulate *Pe marginea unui „profil”* – nr. 37/17 septembrie și nr. 38/24 septembrie 1997.

- Papadima, L., 2000, *Un nou Eminescu?*, în „Observatorul cultural”, nr. 16 / 13 iunie.
- Simion, E., 1999 a, *Despărțirea de Eminescu (I)*, în Bădescu, C. P., *Cazul Eminescu – polemici, atitudini, reacții din presa anului 1998*, Pitești, Editura Paralela 45 (articolul este publicat inițial în „Curentul”, nr. 58/ 12 martie 1998).
- Simion, E., 1999 b, *Despărțirea de Eminescu (II)*, în Bădescu, C. P., *Cazul Eminescu – polemici, atitudini, reacții din presa anului 1998*, Pitești, Editura Paralela 45 (articolul este publicat inițial în „Curentul”, nr. 72/ 26 martie 1998).
- Simion, E., 2010, *Eminescu între hagiografii și delatorii săi*, în „Caiete critice”, nr. 1.
- Simuț, I., 1997, *Ce-i lipsește criticului Gheorghe Grigurcu?* în „România literară”, nr. 33/20 august.
- Ștefănescu, Alex., 2000, *Contestarea lui Eminescu în stil hip-hop. Cezar Paul-Bădescu și Monica Lewinsky*, în „România literară”, nr. 1 (12–18 ianuarie).
- Teodorescu, C., 1999, *Judecarea lui Eminescu*, în Bădescu, C. P., *Cazul Eminescu – polemici, atitudini, reacții din presa anului 1998*, Pitești, Editura Paralela 45 (articolul este publicat inițial în „România literară”, nr. 11/ 25–31 martie 1998).

Volume colective și de autor

- Bădescu, C. P., 1999. *Cazul Eminescu – polemici, atitudini, reacții din presa anului 1998*, Pitești, Editura Paralela 45 (volum accesibil la adresa http://www.goodreads.com/reader/23299-cazul-eminescu---polemici-atitudini-reac-ii-din-presa-anului1998?return_to=%2Fbook%2Fshow%2F13099651-cazul-eminescu---polemici-atitudini-reac-ii-din-presa-anului-1998)
- Kaufmann, J.-C., 2004. *L'invention de soi. Une théorie de l'identité*. Paris, Armand Colin.
- Kaufmann, J.-C., 2008. *Quand Je est un autre. Pourquoi et comment ça change en nous*. Paris : Armand Colin.
- Lovinescu, M., 2008. *Etica neutării. Eseuri politico-istorice*, prefață de Vladimir Tismăneanu, București, Humanitas.
- Ricœur, P., 2004. *Memory, History, Forgetting*, (titlu original *Mémoire, l'histoire, l'oubli*), trad. de Kathleen Blamey & David Pellauer, Chicago, University of Chicago Press.
- Simion, E., 2012. *În ariergarda avangardei. Convorbiri cu Andrei Grigor*, București, Editura Curtea Veche-Publishing House.

ABSTRACT

Within the post-December period, the Romanian cultural background has witnessed the conflictive phenomenon of critical revision focusing on the (in)validation of the literary canon by means of two dichotomic approaches: the ethicist one looking for the ‘moral guilt’ of both the writer and his writing (the collaborationist syndrome) and the aesthetic perspective analysing the inner fictional mechanism and strategies conveying the value of the literary work. A new prototype of criticism has occurred: the ‘national-phobic’ autism that aims at demolishing the ‘aesthetically-oriented literary canon’ in favour of the ‘democratic’ one, which would preserve the ‘non-collaborationist’ drive.

Keywords: aesthetic critique, moral-ethicist approach, Romanian literature, literary canon.